

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΦΙΛΙΠΠΟΣ» πρώην ΟΡΦΕΥΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ
ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ ΤΟ 1913-1916

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τά Σέρρας ήταν σημαντικό βιοτεχνικό και έμπορικό κέντρο στά χρόνια τής Βυζαντινής Αύτοκρατορίας, μέ δραγανωμένες συντεχνίες. Μετά τήν κατάκτηση τής πόλης από τους Τούρκους στίς 19 Σεπτεμβρίου του 1383¹, τό έργατικό και βιοτεχνικό σύστημα πάνω στό δοποίο στηριζόταν ή οίκονομική ζωή τής πόλης και τής περιοχῆς της, μετά από μιά βραχυχρόνια αποδιογάνωση, άνασυντάχθηκε προσαρμόζοντας τίς δραγανωτικές του δομές στά δεδομένα του νέου πολιτικού περιβάλλοντος βελτιώνοντας τίς παραγωγικές του δυνατότητες².

Οί βιοτεχνικές και έπαγγελματικές δραγανώσεις τῶν Σερρῶν, πού άπό τόν 150 αιώνα παίζουν καθοριστικό ρόλο στήν οίκονομική και κοινωνική ζωή τής πόλης³, τό Δεκέμβριο του 1909 μέ πρωτοβουλία του Μητροπολίτη

1. Georg Ostrogorsky, Ιστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, τ. Γ', Αθήνα 1981, σσ. 247 και 340, σημ. 205. Andre Guillou, Les archives de Saint Jean prodrome sur le mont Menece, Paris 1995, σ.155.

2. Ἀπό άπογραφή τοῦ 1464 στό subasilik τῶν Σερρῶν, πού περιλάμβανε τό άστικό κέντρο και 105 χωριά γύρω από αὐτό, γίνονται γνωστά έπαγγέλματα τῶν κατοίκων τής πόλης. "Ετσι γνωρίζουμε πώς τό 1464 στήν πόλη τῶν Σερρῶν, σέ συντεχνιακή δραγάνωση και στά πρότυπα τῶν βυζαντινῶν φουφετίων, ὑπῆρχαν βιοριστικές, άργυραμοιβοί (σαράφηδες), σιδηρουργοί, ωάρτες, ύφαντές, σελοποιοί, κατασκευαστές παπούτσιων, κηπουροί, κεραμοποιοί, μιλωνάδες, ὄδηγοί καραβανιῶν, κατασκευαστές ἀρβισλῶν, κατασκευαστές ἀψίδων και, ἀσφαλῶς, θάνατοις, φουρνάρηδες, μπακάληδες και ἄλλα έπαγγέλματα πού βοηθούσαν στήν οἰκανή οίκονομική λειτουργία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου τής περιοχῆς πού διοικοῦσε σό subasis τῶν Σερρῶν Togan Qurtgi.

3. Πέτρου Παπαγεωργίου, Αἱ Σέρραι και τά προάστεια, τά περι τά Σέρρας και ή μονή Ίωαννου τοῦ Προδρόμου, Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρῶν. Σέρρες 1988, σ. 56, "...ἐψήφισαν δώδεκα ἀνθρώπους δίκαιους...ἀπό πᾶνα φουφέτι...". Περισσότερα στοιχεῖα γιά τή δράση τῶν Συντεχνιῶν στήν πολ. τῶν Σερρῶν: Χαράλαμπου Βουρουτζίδη, Συντεχνίες και έπαγγέλματα τῶν Σερρῶν ἀπό τά τέλη τοῦ 15ου αιώνα ἕως και τίς ἀρχές τοῦ 20οῦ. "Εκδοση Περιοδικού ΓΙΑΤΙ, Σέρρες 1995.

Απόστολου Χριστοδούλου συγκροτοῦν τό Σερραϊκό Σύνδεσμο Συντεχνιών,⁴ γιά νά προωθήσουν δργανωμένα, μέ πρόφαση τήν ύποστηριξή ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τους, τίς ἐθνικές ἐπιδιώξεις τῶν μελῶν τοις.

Ἡ πρώτη πολιτική παρουσία τοῦ Σερραϊκοῦ Συνδέσμου Συντεχνιῶν γίνεται τό Φεβρουάριο τοῦ 1913, ὅταν συνεργάζεται μέ τούς πολιτιστικούς καί κοινωνικούς Συλλόγους τῶν Σερρῶν, πρός τήν κατεύθυνση τῆς προβολῆς τῶν ἐθνικῶν δικαιών καί τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιάθεσης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλης, ἔξουσιοδοτώντας, μέ ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνέλευσής τους, τό Μακεδόνα πολιτικό Χαρίσιο Βαμβακᾶ νά ύποστηριξει στούς ίσχυρούς τῆς Εύρωπης τά «...ἀμετάτοεπτα ἐθνικά ἰδεώδη τοῦ λαοῦ τῆς πόλης τῶν Σερρῶν»⁵.

Αὐτός ὁ λαός, ἔχοντας μνῆμες ζωντανές ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα, γνώριζε πώς ἦταν πολύ εὔκολο στούς ίσχυρούς τῆς Εύρωπης, προκειμένου νά πετύχουν τίς πολιτικές τους ἐπιδιώξεις, νά ἀγνοήσουν τή θέλησή του. Ἔτοι, μέ διάφορες ἐπιτροπές, δργάνωντες τίς δυνάμεις του προσπαθώντας νά συγκροτήσει ἔναν στίβαρο ἐκφραστή τῶν Ἐθνικῶν καί πολιτικῶν ἐπιδιώξεών του, προκειμένου νά μήν ἀλλάξει ἡ γεωγραφική διαίρεση τῆς νότιας περιοχῆς τῶν Βαλκανίων, μετά τούς νικηφόρους πολέμους τοῦ 1913.

Οἱ Σερραῖοι μέ αἰσθήματα χαρμολύπης γιόρτασαν τήν πολυπόθητη ἔνταξή τους στόν κορμό τῆς μητέρας πατοίδας, ἀφοῦ οἱ πανηγυρισμοί γιά τήν ἐπίτευξη τοῦ προαιώνιου πόθου γίνονταν μέσα στούς καπνούς ποι ἀκόμη ἔβγαζαν τά ἀποκαΐδια τῆς ἀγαπημένης τους πόλης, μετά τὸν ἐμπορισμό τῆς ἀπό τούς Βουλγάρους στίς 28 Ιουνίου τοῦ 1913⁶.

4. Ἐφημ., ΑΣΤΗΡ, Ἰανουάριος 1910, ἀρ. φύλ. 18.

5. Στίς 18 Φεβρουαρίου τοῦ 1913 οἱ πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν καί τῶν Ἀδειοφοτήτων καθώς καί τά Κοινοτικά Σωματεῖα τῶν Σερρῶν ἔξουσιοδότησαν τόν Μακεδόνα πολιτικό Χαρίσιο Βαμβακᾶ, μέ ἀπόφαση Γενικῆς Συνελεύσεώς τους πού πραγματοποιήθηκε στήν αἴθουσα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σερρῶν, νά ύποστηριξει τά ἀμετάτοεπτα ἐθνικά ἰδεώδη τοῦ λαοῦ τῶν Σερρῶν στίς κυβερνήσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, προκειμένου ἡ «...ἔλληνικότατη περιφέρεια τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας...» νά ύπολογίζεται ώς Ἐλληνική. Καλλιόπη Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, «Οἱ Σέρρες στά σκληρά χρόνια 1912-1913 καί ὁ Χαρίσιος Βαμβακᾶς», Σερραϊκά Χρονικά, τ. 12ος, Ἀθήνα 1989, σ.104.

6. «Ἄι οὐρανομήκεις φλόγες, ἔγραφε ὁ Μητροπολίτης Σερρῶν Ἀπόστολος Χριστοδούλου, μεγαλοπρεπῶς ἀνήγγελλον οὐ μόνον εἰς τούς Σερραίους ἀλλά καὶ εἰς τούς περιοίκους, ὅτι τελεῖται τό ἐθνικόν των Πάσχα ... καταργουμένης διά παντός τῆς δουλείας».

ΤΟ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΥΡΠΟΛΗΣΗ

‘Η πόλη τῶν Σερρῶν, μετά τήν πυρπόλησή της, παρουσίαζε μιά θλιβερή είκόνα⁷.’ Από τόν ἐμπρησμό κάτηκαν 1000 καταστήματα, 4.050 κατοικίες σέ σύνολο 6.000, δεκαοκτώ ἐκκλησίες⁸ καθώς και ἡ ἐβραϊκή συνοικία μέ τήν περίφημη συναγωγή τῆς *kal Cabol*⁹. Καταστράφηκαν ἀπό τή φωτιά οἰκογενειακά κειμήλια καὶ ἔγγραφα¹⁰, κάτηκαν οἱ κώδικες τῶν ἐνοικιακῶν ἐκκλησιῶν καὶ τά ἀρχεῖα τῶν σχολείων, ἀποτεφρώθηκε, μέ μία λέξη, σχεδόν ὅλο τό *varos*¹¹ καὶ ἔμειναν ἄστεγοι 15.000 Σερραῖοι ἀπό τούς 30.000 κατοίκους πού εἶχε ἡ πόλη.

7. Τήν πιό ἀθλια είκόνα τῆς ἀπό τήν ἐποχή πού ὁ Βούλγαρος τσάρος Ἰωάννης ὁ Α' (ὁ ἐπονομαζόμενος ἀπό τούς Βυζαντινούς Σκυλογιάννης) τήν κατάστρεψε ὅλο-σχεδῶς τό 1206. Γεωργίος Ἀκροπολίτης, Χρονική Συγγραφή, Ἀθήνα 2003, σ. 132 „ἐπειδόμενος τὴν πόλιν μεγίστην, ὁ δέ Βούλγαρος Ἰωάννης μετά τῶν λοιπῶν Μακεδονικῶν πόλεων καὶ ταύτην πολιορκήσας κατήρευψεν, ὡς κώμη τότε ἐτύγχανε...», Γοδεφρείδου Βιλλαδούνιου, Ἡ κατάκτηση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἀθήνα 1985, σ. 175 καὶ Εὐάγγελος Στράτης, Ιστορία τῆς πόλεως Σερρῶν, Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρῶν, Σέρρες 2000, σ. 43.

8. Μεταξύ τῶν ἐκκλησιῶν ἦταν καὶ ὁ Μητροπολιτικός ναός τῶν Ἅγιων Θεοδώρων, κτίσμα παλαιότερο τοῦ 11ου αἰώνα. Πέτρου Πέννα, Ιστορία τῶν Σερρῶν, Ἀθήνα 1966, σσ. 482-483.

9. Χαράλαμπου Βουρουτζίδη, «Χρονικό τῆς Ἐβραϊκῆς Κοινότητας τῶν Σερρῶν», Περιοδικό Χρονικά, τ. 170, σσ. 11-22, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2000. Ἡ *‘kal Cabol’* χωροῦσε ἔως καὶ 2000 ἀπόμα, ἐνώ ἡ ἔξεδρα πού ἴερουργοῦσαν οἱ ορθόδοξοι, ἡ Teba, βρισκόταν στό κέντρο τῆς συναγωγῆς, εἶχε σχῆμα κυκλικό καὶ ὑψος τριῶν περίπου μέτρων.

10. ‘Ο Ε. Στράτης θρηνώντας τήν ἀπώλεια «ἐκ τῶν φλογῶν τῆς τρισβαφάρου καὶ ἀνοικτόμονος πυροπόλησεως τῶν Σερρῶν» τῶν χειρογράφων του καὶ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων πού ἀφοροῦσαν τόν Ἐμπιανούήλ Παπᾶ γράφει : „... ὁ κατνός δέ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν χειρογράφων μου πλουσίως τραφέντων ἐξ ἐπισήμων ἀνεκδότων ἐγγράφων τοῦ ἀειμνήστου, ἀποφράσσων τάς ἀκτίνας τῆς τριλαμποῦς ἐκείνης μορφῆς, μόλις ἐπιτρέπει...” Εὐάγγελος Στράτης, ‘Ο Σερραῖος Ἀρχιστράτηγος τῶν Μακεδονικῶν δυνάμεων κατά τόν Ιερόν ἀγώνα τοῦ 1821 Ἐμπιανούήλ Παπᾶς, Σέρρες 1914, σ. 6.

11. *Varos = Βαρόσι*: Λέξη πού προέρχεται ἀπό τά Οὐγγρικά καὶ σημαίνει τό ἀτείχιστο τμῆμα μιᾶς πόλης, στό δόποιο πάντως δέν ἔμειναν μιυσουριμάνοι. Βασιλή Δημητριάδη, ‘Η Κεντρική καὶ Δυτική Μακεδονία κατά τόν Ἐβλαγια Τσελεμπή. Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 376. ‘Ο Ν. Πέτροβίτς, Σερραῖα Χρονικά, τ. 2ος, Ἀθήνα 1957, σ. 137, ὑποστηρίζει πώς ἡ λέξη *Varos* σημαίνει κεντρική πόλη.

Τήν ἄμεση ἀνάγκη στέγης ἔλυσαν οἱ Σερραῖοι ἐβραϊκῆς καταγωγῆς¹², μέ τή φιλοξενία τους στή δεύτερη ἐβραϊκή συνοικία¹³ πού ἦταν ἔξω ἀπό τήν πυρίκαυστη ζώνη, ἐνῶ οἱ ὁρθόδοξοι "Ἐλληνες μέ τήν ἐνοικίαση «ἀντί ὑπέροχων τιμῶν»¹⁴ σαθρῶν καὶ ἀνθυγειενῶν σπιτιών¹⁵ ἀπό τούς συμπολίτες τους Τούρκους, οἱ συνοικίες τῶν ὅποιων δέν καταστράφηκαν ἀπό τὸν ἐμπρησμό.

Οἱ ἔμποροι τῶν Σερρῶν, ἐκτός ἀπό τὸ κοινό μέ ὅλους τούς ὅμοδοξους πρόβλημα στέγασης τῶν οἰκογενειῶν τους, ἐπιπρόσθετα ἀντιμετώπιζαν τό πρόβλημα τῆς ἐπαγγελματικῆς στέγης καθώς καὶ τίς δυσκολίες στήν προμήθεια καὶ διάθεση τῶν ἐμπορευμάτων τους, ἀφοῦ οἱ Βούλγαροι, μέ τό πρόσχημα τῶν ἀναγκαστικῶν ἐπιτάξεων,¹⁶ ἀρπαξαν τά ἀποικιακά ἐμπορεύματά τους. Καὶ τό μέν πρόβλημα τῆς ἐπαγγελματικῆς στέγης οἱ Σερραῖοι ἔμποροι ἀντιμετώπισαν μέ τήν οἰκοδόμηση ἔιλνων παραπτηγμάτων στούς ἴδιους χώρους,¹⁷ ὅπου πρὸν ἀπό τή φωτιά ὑπῆρχαν τά καταστήματά των, τό πρόβλημα ὅμως τῆς προμήθειας ἐμπορευμάτων παρουσίαζε ἔξαιρετικές δυσκολίες, ἀφοῦ οἱ πιστωτές τους ἀπαιτοῦσαν τήν ἄμεση ἐξόφληση παλαιῶν ὀφειλῶν, προκειμένου νά τούς δώσουν νέο ἐμπόρευμα. Οἱ δυσκολίες αὐτές, καθώς καὶ τό κλίμα φυλετικῆς καχυποψίας¹⁸ πού ὑπῆρχε στήν πόλη τῶν Σερρῶν μετά τήν καταστροφή τοῦ 1913, ἐπιβράδυναν τήν ὁμαλή

12. Χ. Βουρουτζίδη, Χρονικό τῆς Ἐβραϊκῆς Κοινότητας τῶν Σερρῶν, Ὁ.Π., σσ. 11-22.

13. "Ο.Π., σσ. 11-22.

14. Δές τήν ἔκθεση τοῦ «Πολιτικοῦ Συλλόγου Σερρῶν Φίλιππος» καὶ τῶν συντεχνιῶν τῆς πόλης πρός τόν Ἐλ. Βενιζέλο στό παράφημα, ἔγγραφο πρῶτο.

15. Στά μέσα τοῦ 17ου αἰώνα ἐπισκέφθηκε τήν πόλη τῶν Σερρῶν ὁ Τούρκος περιηγητής Mustafa Ben Adbullach. Στήν περιγραφή τοῦ χριστιανικοῦ τομέα τῆς πόλης τῶν Σερρῶν γράφει γιά τή μεγαλοπρέπεια πού εἶχαν, σέ ἀντιδιαστολή μέ τά χαμόσπιτα τῶν Τούρκων, οἱ κεραμοσκεπεῖς κατοικίες τῶν Σερραίων: «Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι οἱ ἀπιστοὶ μεγαλέμποροι, ἔχουν τελείας τάς ἀπαισίας οἰκίας τῶν». Νικηφόρου Μοσχόπουλου, «Η Ἑλλάς κατά τόν Ἐβλιά Τσελεμπή», [Ανάτυπο ἀπό τόν IE' τόμο τῆς ἐπετηρίδας τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν], Ἀθήνα 1939, σ. 160.

16. «Ἄλλα καὶ πρό τῆς ἀποτεφρώσεως τῆς ἡμετέρας πόλεως αἱ ἐνταῦθα ἐγκατεστημέναι τότε Βούλγαρικαὶ καὶ στρατιωτικά ὀχραι ἐλεηλάτησαν καὶ διήρπασαν τό πλεῖστον μέρος τῶν ἐμπορευμάτων ἡμῶν διά τῆς εὐσχήμου μεθόδου τῶν ἀναγκαστικῶν ἐπιτάξεων...» Παράφημα, Τέταρτο ἔγγραφο.

17. «... καὶ ἔχομεν σήμερον εἰς τά προχείρως ἐπί τῶν ἐρειπίων ἀνεγερθέντα μικρὰ ἔιλνα ἐμπορικά παραπτηγματά μαζ...» "Ο.Π.

18. Στήν διάσκεψη τῶν ἐμπλεκομένων στόν Βαλκανικό πόλεμο τοῦ 1912 στό Βουκουρέστι, κυριαρχοῦσε τό μεγάλο γιά τήν Ἐλλάδα ζήτημα τῆς παραχωρήσεως τοῦ λιμανιοῦ τῆς Καβάλας. Ἡ γνώμη τῶν "Αγγλων πώς «...ζητήματα <ώς

λειτουργία τοῦ ἐμπορίου στήν πόλη, μέ αὔμεσο ἀποτέλεσμα τήν ἀργή καὶ κάτω ἀπό δυσμενέστατες συνθῆκες ὁργάνωση τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν Σερραίων.

Τή δυσάρεστη αὐτή πραγματικότητα, δηλαδή τό νά χάσουν τή στέγη τους χιλιάδες ἄνθρωποι σέ μικρό χρονικό διάστημα, οἱ Σερραῖοι τήν εἶχαν βιώσει ἔνα χρόνο νωρίτερα, ὅταν τά Βουλγαρικά στρατεύματα¹⁹ προχωρώντας πρός τήν πόλη τους τόν Ὁκτώβριο τοῦ 1912, ἔδιωχναν ἀπό τίς ἔστιες τους τούς Τούρκους χωρικούς τῆς ὑπαίθρου χώρας, πού πανικόβλητοι ζητοῦσαν καταφύγιο στά Σέρρας²⁰. Αὐτές τίς ἡμέρες, ἡ Ἑλληνοθόδοξη κοινότητα τῶν Σερραίων, σέ μια ἀκόμη ἔκφραση μεγαλοψυχίας, περιποιήθηκε τούς ἀστέγους²¹ καί, μάλιστα, ὅταν μέ τήν εἰσοδο στήν πόλη τῶν Σερρῶν οἱ Βούλγαροι ἀρχισαν τίς σφαγές τῶν μουσουλμάνων,²² μέ πρωτοβουλία καὶ παρέμβαση τοῦ Μητροπολίτη Σερρῶν Ἀπόστολου Χριστοδούλου τούς ἔσωσαν²³.

Οἱ Τούρκοι ἀναγνώρισαν τή φιλανθρωπία τῶν Σερραίων καί ἔστειλαν

αὐτό> δέν δύνανται νά λύωνται μόνον βάσει καθαρῶς ἐθνολογικῶν κριτηρίων» είχε δημιουργήσει μεγάλη δυσαρέσκεια καὶ ἀνησυχία στούς "Ἐλλήνες τῆς Μακεδονίας καὶ φόβο γιά πιθανή παραχώρηση τῆς πόλης αὐτῆς στούς Βουλγάρους καί. ὡς ἐκ τούτου, ἡ διπλωματική διαμάχη μεταφέρθηκε καὶ αὐξήθηκε στίς λαϊκές συνειδήσεις μεγαλώνοντας καὶ τή φυλετική καχυποψία, ἰδίως μετά τήν ὑπογραφή στίς 28 Ιουλίου τοῦ 1913 τῆς συνθήκης πού παραχωροῦσε, ὕστερα ἀπό παρέμβαση τοῦ Καίζερ Γουλιέλμου τοῦ Β' τήν Καβάλα στούς "Ἐλλήνες. Σπύρου Μαρκεζίνη. Πολιτική Ιστορία τῆς Νεωτέρας Ἐλλάδος, Ἀθήνα 1967, τ. 3, σσ. 233-255.

19. Στίς 4 Ὁκτωβρίου τοῦ 1912 ἡ Ἑλλάδα, ἡ Σερβία καὶ ἡ Βουλγαρία κήρυξαν τόν πόλεμο ἐναντίον τῆς Τουρκίας.

20. «Ἡ τῶν Τούρκων ἀρχική φαιδρότης καί ἡ χαρά μετεστράφη εἰς φόβον ὅταν εἶδον πολλούς Τούρκους χωρικούς καταφεύγοντας εἰς Σέρρας». Πέτρου Πέννα, «Τό ἡμερολόγιον τοῦ Μητροπολίτου Σερρῶν Χριστοδούλου», Σερραϊκά Χρονικά, τ. 9, Ἀθήνα 1983, σ. 152.

21. «... παρά τό Δημαρχεῖον συνηντήσαμεν περί τά ἔξήκοντα γυναικόπαιδα υιωμέθανῶν ὁδηγούμενα ὑφ ἐνός χρηστοῦ ἐκ τῶν ἡμετέρων,...μαθών παρ' αὐτοῦ ὅτι ὁδηγοῦντο εἰς τό ἡμέτερον νοσοκομεῖον, ἔνθα ἔξενίζοντο καὶ ἄλλοι Τούρκοι, ἐνεθάρρουν τά ἄτυχα πλάσματα, εἰπών πηγαίνετε παιδιά μου, μή φοβήσθε ἐκεῖ ἐπάρχει καὶ τροφή καὶ θερμότης, μετ' δέλιγον θά ἔλθω καὶ ἐγώ». "Ο.Π., σ. 156.

22. «Τό Σάββατον 27 <Οκτωβρίου τοῦ 1912>...ἐφονεύθησαν Τούρκοι...Τήν νικτα καὶ τήν πρωίαν τῆς Κυριακῆς περί τούς τριακοσίους, κατ' ἄλλας πληροφοριας, περί τούς ἐννεακοσίους». "Ο.Π., σ. 154.

23. «...Ο Μοντεσαρίφης μέ παρεκάλεσεν ὅπως παράσχω...ἄστικον ἐν τῇ Μητροπόλει. Εὐχαριστώς, εἴπον, καί σεῖς καὶ πάντες οἱ βουλόμενοι Τούρκοι δίνασθε νά ἐνοητε παρ' ἐμοί καὶ παρά τοῖς χριστιανοῖς μου πᾶσαν βοήθειαν...». "Ο.Π., σ. 153.

στίς 4 Ιουλίου τοῦ 1913, εὐχαριστήρια ἐπιστολή στόν Μητροπολίτη Ἀπόστολο²⁴ μέ τήν ὁποία ἐκφράζανε τίς δημόσιες εὐχαριστίες τους γιά τή βοήθεια πού τούς δόθηκε τήν ὥρα τῆς δικῆς τους δοκιμασίας²⁵.

Η ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Μετά τήν καταστροφή τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1913 ἦταν ἐπιτακτική ἡ ἀνάγκη συντονισμοῦ ὅλων τῶν τοπικῶν δυνάμεων, προκειμένου νά ἀντιμετωπισθεῖ τό δξύ στεγαστικό πρόβλημα καὶ οἱ ἀνάγκες τῆς καθημερινῆς βιωτῆς²⁶. Τήν πρωτοβουλία τοῦ συντονισμοῦ τῶν δυνάμεων τῆς πόλης τῶν Σερρῶν ἀνέλαβε ὀκταμελές Δημαρχιακό Συμβούλιο ὑπό τήν προεδρία τοῦ Δημάρχου Ἀκίλ Μουσταφᾶ Βέη²⁷ καὶ Ἀνώτατη Διοικητική Ἀρχή ἀποτελούμενη ἀπό προκρίτους τῶν Ἐλλήνων, Τούρκων καὶ Ἐβραίων, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Μητροπολίτη Σερρῶν Ἀπόστολου Χριστοδούλου, ἐνῷ ἀπό τό προϊόν τῆς πλούσιας φιλανθρωπικῆς δραστηριότητας ἐπιτροπῶν πού συγκροτήθηκαν στήν Ἀθήνα καὶ τή Θεσσαλονίκη ἐνισχύονταν καὶ οἱ Τούρκοι πρόσφυγες²⁸.

Ἐκτός ἀπό τίς παραπάνω διοικητικές ἀρχές συγκροτήθηκε, στίς 8

24. Ὁ.π., σ. 177.

25. «Σεβασμιώτατε, οἱ ὑποσημειούμενοι ἀντιπρόσωποι τῆς Μουσουλμανικῆς Κοινότητος Σερρῶν προαγόμεθα διά ταύτης νά ἐκφράσωμεν τή Υμετέρᾳ Σερβασμιότητι τά πλημμυροῦντα τάς καρδίας ἀπαξαπάντων τῶν Μουσουλμάνων τῆς πόλεως αἰσθήματα βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης...» Ο.π., σ. 177.

26. Τήν ὥρα αὐτή τῆς δοκιμασίας, τό ἐνδιαφέρον πού ἐκδηλώνουν οἱ Σερραῖοι πολίτες μέ ἐπιστολή τους πρός τό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας γιά τήν τύχη τῶν ἔγγονῶν τοῦ «πολλά δαπανήσαντος ἀγωνιστοῦ τοῦ 1821 Ἐμμανουὴλ Παπᾶ είναι συγκινητικό. Η Ζωή καὶ ἡ Χαρίκλεια, θύματα καὶ αὐτές τοῦ μεγάλου ἐμπορισμοῦ, πρέπει νά προστατευθοῦν ἀπό τήν Ἐλληνική Πολιτεία. «Ἡ μία τούτων, γνωφει σέ ἔγγραφο του πρός τό Υπουργεῖο Ἐξωτερικῶν ὁ Θ.Σοφούλης, πού ἐνοτερονιστηκε τό ἐνδιαφέρον τῶν Σερραίων γιά τίς δύο ἀδελφές, είναι ἀνάπτηρος καὶ ἡ ἐτεροῦ ἄκρως καχεκτική...ἀνίκαναι πρός οἰανδήποτε ἐργασίαν στερούμεναι σήμερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρτου». Ἀρχεῖο Γενικῆς Διοίκησης Μακεδονίας, [Γ.Δ.Μ.], ὉΡ3/Ι/α/Φ.3.

27. Διορίστηκε ἀπό τίς Ἐλληνικές ἀρχές μετά τήν καταστροφή τῆς πόλης το 1913. Ὁ Ἀκίλ Βέης, γνωστός καὶ ώς «Γκιαούρ Βέη» λόγω τῶν φιλελληνικῶν αἰσθημάτων του, είχε διατελέσει Δημάρχος τῆς πόλης τῶν Σερρῶν ἀπό τό 1906 ἕως καὶ τό 1909.

28. «... τῆς Ἐλληνικῆς δέ φιλ.ανθρωπίας ἀπολάβονσι καὶ Τούρκοι πρόσφυγες...». Ὁ.π., σ. 177.

Νοεμβρίου του 1913, ἀπό ἔγκριτους πολίτες τῶν Σερρῶν πού ἐκλέχθηκαν μέ ψηφοφορίᾳ, εἰδική «Ἐπιτροπή Ἀνοικοδομήσεως» τῆς πόλης²⁹.

Ἡ σύνθεση τῆς ἐπιτροπῆς καὶ, κυρίως, ἡ ἀντιπροσωπευτικότητά της δέν ἴκανοποίησαν τούς Σερραίους, πού ἔβλεπαν στά μέλη της τὴ μικρότερη δυνατή ἐκπροσώπηση τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου. Μάλιστα, ἡ συμμετοχὴ τοῦ Τζαγκαρόλα Δανιήλ καὶ τοῦ Ἀξαρία ὘βαδία, πού ἦταν διερμηνεῖς τοῦ Αὐστριακοῦ Προξενείου ὁ πρῶτος καὶ τοῦ Ἰταλικοῦ Προξενείου ὁ δεύτερος, ἄφηνε σαφέστατες ὑπόνοιες ἐμπλοκῆς τῶν ξένων δυνάμεων στίς ἐθνικές ὑποθέσεις τῶν Σερραίων³⁰.

Ἐπιδίωξη τῆς «Ἐπιτροπῆς Ἀνοικοδομήσεως» ἦταν ἡ ταχύτερη, κατά τὸ δυνατό, ἐφαρμογὴ σχεδίου οἰκοδομήσεως τῆς πόλης τῶν Σερρῶν³¹. Γιά τό σκοπό αὐτό τέσσερα ἀπό τὰ μέλη ἐπιτροπῆς³² οἱ: Δ.Γκίνης Ἰ.Σχοινᾶς, Ἰ. Ἀλεξανδρίδης καὶ Φερίτ Βένης, τό πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1913 ταξίδευον στήν Ἀθήνα, ὅπου, μὲ τὸν ἔκει ἐγκατεστημένο Ἰ. Δέλλιο, ἐπισκέπτονται κυβερνητικούς παράγοντες, ἀπό τοὺς ὃποίους ζητοῦν τὴν ἀμεση ἀποστολή συνεργείου ἀπό μηχανικούς, προκειμένου νά δοχίσει ἡ κτηματογράφηση τῆς κατεστραμμένης πόλης.

Τό αἴτημα τῶν Σερραίων ἐπιταχύνει τίς διαδικασίες ἀποστολῆς

29. Οἱ ἐκλογές ἔγιναν στὸ Νομαρχιακό Μέγαρο καὶ τά μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἦταν: Δημήτριος Γκίνης Πρόεδρος, Τ. Δ. Πολυμέρης Γραμματέας καὶ μέλη οἱ: Ἰ. Σχοινᾶς, Ἰ. Ἀλεξανδρίδης, Φερίτ Βένης, Β.Χατζηστογάννης, Μόσχος, Μαρουλής, Ἀξαρίας ὘βαδίας, Ταβέζη Ἐφέντης, Τριανταφύλλου Ἀλεξανδρός, Δανιήλ Ζαγκαρόλας, καὶ ὁ Ἰ. Δέλλιος. Ἐπίτιμα μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἦταν ὁ Νομάρχης Σερρῶν Ε.Καβαλλιέρατος καὶ ὁ Δήμαρχος τῆς πόλης Μεχμέτ Ἀκήλ Βένης.

30. Ἐνδεικτικά, ἀπό τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, ὁ Σχοινᾶς Β. Ιωάννης ἦταν τραπεζίτης, ὁ Τριανταφύλλου Ἀλεξανδρός Πρωτοδίκης, ὁ Φερέντ Βένης ἀλευροβιομήχανος, ὁ Ιωάννης Ἀλεξανδρίδης κτηματίας - τραπεζίτης, ὁ Δανιήλ Ζαγκαρόλας κτηματίας-τοκιστής, ὁ Ἀξαρίας ὘βαδίας μεγαλέμπορος.

31. Ὁ Πέτρος Μοσχίδης, Διευθυντής τῆς Υπηρεσίας Δημοσίων Ἐργων Μακεδονίας, ἀμέσως μετά τήν καταστροφή τῶν Σερρῶν «ἐπεξεργάστηκε πρόταση ψυμοτομίας», πού ἀνακαλύφθηκε στά Τουρκικά ἀρχεῖα. Τό σχέδιο, πού τελικά δέν ἐφαρμόστηκε ἀπό τή Γενική Διοίκηση Μακεδονίας πού, μάλιστα, δέταξε τὴν ἐφαρμογὴ του τὸν Ὁκτώβριο τοῦ 1913. Ἀλέκα Καραδήμου - Γερολύμπου. «Μιά πρότυπη πολεοδομική ἐπέμβαση: Ἡ ἀνοικοδόμηση τῶν Σερρῶν 1913-1920». Ἐπιστημονική Ἐπετηρίδα τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς, Θεσσαλονίκη 1977, τ. 14, σ. 164.

32. Τά αἰτήματα τῶν Σερραίων πού ἐπιδόθηκαν στὸν Βασιλία, στὸν Ἐλ. Βενιζέλο καὶ στὸν Ἐμπι. Ρέπουλη μέ υπομνήματα ἦταν: α) νά δοθεῖ για τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς πόλης δάνειο 12-15 δραχμῶν στοὺς Σερραίους ποὺ θα ἔξοφληθεὶ χρεοκούτικά σέ εἴκοσι χρόνια. β) νά ἀναλάβει ἡ κυβέρνηση τὴν πληρωμὴ τῶν χρεοκούτικῶν δόσεων γιά κάποια χρόνια. γ) νά μήν ἀποζημιώνονται σί πιστοί ἀλλά

συνεργείου ἐπιστημόνων τῆς Χαρτογραφικῆς ‘Υπηρεσίας Στρατοῦ³³, πού ἔρχεται στά Σέρρας τόν Ιανουάριο τοῦ 1914 καὶ ἀρχίζει, ὑπό τήν καθοδήγηση τοῦ Γερμανοῦ τοπογράφου Αὔγουστου Κράφτ τίς ἐργασίες σύνταξης τοπογραφικοῦ χάρτη τῆς πυρπολημένης περιοχῆς τῶν Σερρῶν³⁴.

Οἱ Σερραῖοι, παρά τό γεγονός πώς εἶχαν χάσει τά πάντα, δέν ἐγκατέλειψαν τήν πόλη τους. Ἐνθουσιασμένοι ἀπό τήν ἐλευθερία καὶ τήν ἔνταξη τους στόν κορμό τῆς Ἑλλάδας ἀγωνίζονταν, κάτω ἀπό δύσκολες συνθῆκες, νά στεριώσουν τή νέα τους ζωή προσδοκώντας, πέρα ἀπό τήν ἔναρξη τῶν διαδικασιῶν ἀνοικοδόμησης τῆς πόλης καὶ τήν ἀκόμη ἐνεργότερη βοήθεια τοῦ κράτους.

‘Αμέσως μετά τήν ἀπελευθέρωση, ἡ ἐγκατάσταση τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ στήν πόλη τῶν Σερρῶν καὶ ἡ πολύ καλή γεωργική παραγωγή, κυρίως τοῦ καπνοῦ, πού πουλήθηκε τό 1913 σέ μεγάλη τιμήν³⁵, διευκόλυναν τούς Σερραίους στό νά ἀνταποκριθοῦν στίς παράλογες ἀπαιτήσεις τῶν μουσουλμάνων συμπολιτῶν τους, πού ἔχασαν τήν πρίν ἀπό λίγο καιρὸ φιλανθρωπία τῶν Σερραίων καὶ ζητοῦσαν γιά τήν ἐνοικίαση τῶν ἴδιορρυθμων σπιτιῶν τους τιμές πού ἄγγιζαν τήν πραγματική ἀξία πωλησής τους³⁶. Μάλιστα, ἀπαιτοῦσαν ἀπό τους χριστιανούς ἐνοικιαστές

ὅσοι ἔχουν οἰκόπεδα νά ἀποζημιώνονται ἀμοιβαῖα διά τιμήματος τόπου πρός οἰκοδομή καὶ δ) νά ἀποσταλεῖ συνεργείο μηχανικῶν στήν πόλη γιά τή σύνταξη τοῦ κτηματολογίου.

33. Τήν ἐπιστημονική ὁμάδα τῆς Χαρτογραφικῆς ‘Υπηρεσίας ἀποτελοῦσαν οἱ: Αὔγουστος Κράφτ, ὑπέυθυνος ὁμάδας, Χουδάλης Λεωνίδας, Ἀντισυνταγματάρχης Μηχανικοῦ, Ροντήρης Κωνσταντίνος, Ταγματάρχης Πεζικοῦ, Μπενάκης Διονύσιος, Ἰλαρχος, Σταμουλάκης Βασίλειος Λοχαγός Πεζικοῦ, Γρηγοροῦρᾶς Κωνσταντίνος, Πολιτικός Μηχανικός. Στήν πόλη τῶν Σερρῶν αὐτή τήν ἐποχή Νομομηχανικοὶ ἦταν οἱ: Α. Δημητρόπουλος, Νομομηχανικός, Δ. Κουρουσόπουλος, Μηχανικός καὶ Κ. Κουντουρᾶς, Μηχανικός. Πανελλήνιος Ὁδηγός 1915, σ. 1664.

34. Τό ἔργο τῆς ἐπιτροπῆς ὀλοκληρώθηκε τόν Αὔγουστο τοῦ ἵδιου ἔτους. Ἄλεκα Καραδήμου -Γερολύμπου. Μιά πρότυπη πολεοδομική ἐπέμβαση, δ.π., σ. 166.

35. ‘...ἡ κατά τό διαρρεύσαν ἔτος στρατιωτική κίνησις καὶ ἡ εἰς τιμάς ἰκανοποιητικάς πώλησις τῆς καλῆς παραγωγῆς τῶν καπνῶν...», Παράρτημα, πρῶτο ἔγγραφο.

36. ‘Ἐν Σέρραις σήμερον οἰκία ἥτις πέρουσι ἐπωλεῖτο διά 80 λίρες, τώρα ἐνοικιάζεται διά 80 λίρας. Μετά δυσκολίας ενδίσκει κανείς οἰκίαν μέ 4 δωμάτια πληρώνων 90 καὶ 100 δραχμάς. Σπίτια, καταστήματα καὶ μαγαζιά μετεβλήθησαν σήμερον εἰς χρυσοφόρα μεταλλεία». Ἐφημ. ΤΟ ΦΩΣ, 16 Νοεμβρίου 1914, ἀρ. Φύλ. 255. Βασίλης Τζανακάρης, Σέρρες, πορεία μέσα στό χρόνο, Σέρρες 1984, σ. 94.

τους τήν προπληρωμή τῶν ἐτήσιων ἐνοικίων³⁷.

Οἱ Μουσουλμάνοι, ὅπως καταγγέλλουν στὸν τότε πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Ἐ. Βενιζέλο οἱ πρόεδροι τῶν συντεχνιῶν τῆς πόλης τῶν Σερρῶν, πέρα ἀπό τήν παράλογη ἀπαίτηση ὑπέρογκων ἐνοικίων, προέβαιναν καὶ σὲ διάφορες ἄλλες αὐθαιρεσίες σὲ βάρος τῶν Σερραίων³⁸ καὶ, προφανῶς ἐπηρεασμένοι ἀπό τὸν ἐπικείμενο κλονισμό τῆς εἰρήνης στήν περιοχή τῶν Βαλκανίων καὶ τὸν ἐπαπειλούμενο πόλεμο τῆς Τουρκίας ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος³⁹, μετέτρεψαν τήν πόλη τῶν Σερρῶν σὲ timar⁴⁰.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ THN ANOIΣH TOY 1914

Τό 1914 ἀνέτειλε μέ τίς χειρότερες δυνατές προϋποθέσεις καὶ τίς πλέον ἀπαισιόδοξες προοπτικές γιά τούς Σερραίους, καθώς, ἔνα χρόνο μετά τήν καταστροφή τῆς πόλης, οἱ συνθῆκες διαβίωσης εἶναι οἰκτρές καὶ ἡ παροχή ιατροφαρμακευτικῆς περίθαλψης ὑποτυπώδης. Ἡ λειτουργία τοῦ Δημοτικοῦ Νοσοκομείου Σερρῶν στηρίζεται σχεδόν στά ἔσοδα τοῦ Κοινοτικοῦ Κηροπωλείου, ἡ ἀπουσία γιατρῶν καὶ φαρμάκων κάνουν δύσκολη

37. Γράφουν πρός τὸν Ἐ. Βενιζέλο οἱ πρόεδροι τῶν Σερραϊκῶν συντεχνιῶν: Οἱ μουσουλμάνοι συμπολίτες μας «ἐκφίναν συμφερότερον λαβόντες τό ἐτήσιον ἐνοίκιον ἐπὶ προπληρωμῇ, ὅπως ἐν ἀνέσει τούς ἐν ἰδρῶτι τοῦ προσώπου νήμῶν πόρους σπαταλήσωσιν...». Δές τὴν ἔκθεση τοῦ «Πολιτικοῦ Συλλόγου Σερρῶν ὁ «Φύλιππος» καὶ τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης πρός τὸν Ἐ. Βενιζέλο στό παράτημα, πρῶτο ἔγγραφο, σελ. 88.

38. “Ο.π., ...τούς δέ ἀτυχεῖς ἐκεὶ ὁμογενεῖς δι’ ἄλλων αὐθαιρεσιῶν ἐξοντώσωσιν”.

39. “Οταν ὁ Ἐ. Βενιζέλος ἄρχισε τή διπλωματική του περιοδεία στίς 24 Δεκεμβρίου τοῦ 1913 μέ σταθμούς τή Ρώμη, τό Λονδίνο, τό Βερολίνο, τή Βιέννη, τήν Πετρούπολη, τό Βουκονέστι καὶ τό Βελιγράδι, γνώριζε αὐτό πού δέν διέφευγε τῆς προσοχῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου στήν Μακεδονία. πώς, ἡ μέν Τουρκία σὲ περίπτωση ὑπεροπλίας τῆς στήν θάλασσα μέ τήν ἐπικείμενη ἀπόκτηση τοῦ πολεμικοῦ πλοίου «Πιο Ιανένιο» τύπου ντρέντνωτ ἀπό τήν Ἀγγλία. Ωά κήρυσσε τόν πόλεμο ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἡ δέ Βουλγαρία θά ζητοῦσε σέ μικρό χρόνο τή ρεβάνς ἀπό τήν Ἑλλάδα. Σ. Μαρκεζίνη, Πολιτική Ιστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, δ.π., τ. 3, σσ. 233-255.

40. Timar = τιμάριο : ἦταν τό δικαίωμα πού δινόταν ἀπό τό Σουντάνο σέ ἔναν πολεμιστή τοῦ ἵππικοῦ (sipahi) εἴσπραξης τῶν φόρων πού προερχονταν κυρίως ἀπό τίς ἀγροτικές καλλιέργειες.

τή ζωή τῶν κατοίκων τῆς περιφέρειας πού πάσχουν ἀπό ἑλώδη πυρετό.⁴¹ ἐνδό ό «οἰκονομικός δεσποτισμός» τῶν ἔβραιών ἐμπόρων ἐπιβαρύνει, μέ τίς ὑπέρογκες τιμές πού πουλοῦν τά τρόφιμα⁴², τήν οἰκονομική ἔξαθλίωση τῶν Σερραίων.

Στά Σέρρας, ή ἀνεκτική στάση τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν στίς ὑπερβολές καὶ αὐθαιρεσίες τοῦ Τουρκικοῦ πληθυσμοῦ, ὑπαγορευόταν ἀπό τήν πολιτική ἀνοχῆς τοῦ Ἑ. Βενιζέλου ἀπέναντι στήν Τουρκία, καθώς ὁ Ἔλληνας πρωθυπουργός ἀντικειμενικά ἀνησυχοῦσε γιά τήν τύχη τοῦ ἐλληνισμού⁴³ στήν Ὁθωμανική Αὐτοκρατορία⁴⁴ λαμβάνοντας ὑπόψη του τή διεθνῆ ἐκείνων τῶν χρόνων πραγματικότητα.

Ο διωγμός τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου, μετά τήν ἥττα τῆς Τουρκίας στόν Βαλκανικό πόλεμο, γινόταν χωρίς προσχήματα στά ὅρια τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας⁴⁵.

Οἱ Σέρραιοι, γνῶστες τῶν ὕσων γίνονταν σέ βάρος τῶν ὄμόδοξων ἀδελ-

41. Ἐφημ. ΤΟ ΦΩΣ. ᾠούλιος 1914, ἀρ. φύλ. 131. B. Τζανακάρης, Σέρρες, πορεία μέσα στό χρόνο. Σέρρες 1984, σ. 93. Στά Σέρρας γιατρός τῶν προσφύγων ἦταν ὁ Πανδίρης Γεώργιος καὶ Νομάτρος ὁ Καρατζᾶς Χρήστος.

42. Ἐφημ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. 7 Αὔγουστου 1914. B. Τζανακάρης, ὅ.π., σ.100.

43. Στίς ἀρχές τοῦ 1914 ὁ πρεσβευτής τῆς Ἐλλάδας στήν Κωνσταντινούπολη ἀνέφερε στήν Ἐλληνική Κυβέρνηση τόν κίνδυνο τῆς «πρωτοφανοῦς ἐκφίξώσεως τῶν ὄμογεννῶν πληθυνμῶν», ἐνδό ό Γάλλος πρεσβευτής M. Μπομπάρ τηλεγραφοῦσε στήν Κυβέρνησή του «...εὐδισκόμεθα πράγματι ἐνώπιον εὐλημένης ἀποκάστησης ὅπως ἀντικατασταθοῦν διά Τούρκων οἱ χριστιανοί τῆς Ὁθωμανικῆς Θράκης...» Γεωργίου Βεντήρη, Ἡ Ἐλλάς τοῦ 1910-1920, Αθήνα 1970, τ. 1, σ. 192.

44. Ἀμέσως μετά τήν πολιτική ἐπιχράτηση τῶν Νεότουρκων στήν Ὁθωμανική Αὐτοκρατορία (Ἰούλιος 1908), ἐφαρμόστηκε ἀπό τή νέα Τουρκική Κυβέρνηση καὶ, εἰδικότερα, ἀπό τήν παρακρατική Τεστιλατσί Μαχσουνά (Ειδική Ὀργάνωση) ἔνα σχέδιο «ἐθνικοποίησης τῆς οἰκονομίας» καὶ «ἐθνικοποίησης τοῦ χόρου». Μέ τήν καθοδήγηση τοῦ Ἐνβέρο Πασᾶ ἀρχισε, κατ' ἀρχάς, ὁ περιορισμός τῶν ἐμπορικῶν δραστηριοτήτων τῶν Ἐλλήνων πού ἦταν τοῦρκοι οὐ πήκοοι καὶ στή συνέχεια ἡ ἀπέλαση τῶν Ἐλλήνων ὑπηρέτων πού δραστηριοποιοῦνταν ἐμπορικά στήν Τουρκία. Σία Ἀναγνωστοπούλου, Μικρά Ἀσία 1903-1919, Αθήνα 1998, σ. 528.

45. Η ὑπουρή πολιτική τῶν Τούρκων, ἀπέναντι στό ἐλληνικό στοιχεῖο, κορυφώθηκε τό 1914 μέ τίς οφαγές τῶν Ἐλλήνων στά δυτικά παράλια τῆς Τουρκίας. Ὡς ἔνδειξη διαμαρτυρίας γιά τοὺς διωγμοὺς στή Θράκη καὶ στή Ασία, μέ ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γερμιανοῦ προτάθηκε τό κλεισμό στή 26 Μαΐου τοῦ 1914 δύον τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Ἐλληνικῶν Σχολείων στήν Ὁθωμανική Αὐτοκρατορία. Δές καὶ Γ. Βεντήρη, ὅ.π., σσ. 232-233.

φῶν τους⁴⁶, προβληματίζονταν ἀπό τήν ἀπουσία σθεναρῆς παρουσίας τῆς Έλληνικῆς πολιτείας καὶ βάσιμα ἀνησυχοῦσαν γιά τήν τύχη τῶν Ἰδιων καὶ τῆς πόλης του. Ἡ αἰτίας τῆς πολιτικῆς ἀστάθειας πού ἐπιδεινωνόταν ἀπό τή βουλγαρική πονταγάνδα⁴⁷.

Στίς 19 Απριλίου τοῦ 1914, οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ λαοῦ τῶν Σερρῶν, ὕστερα ἀπό πρόσκληση⁴⁸ τοῦ προέδρου τῆς «Ἐπιτροπῆς Ἀνοικοδόμησης» Δ. Γκίνη, πραγματοποίησαν Γενική Συνέλευση ἐνημέρωσης γιά τό ἔργο τῆς ἐπιτροπῆς⁴⁹.

Τί ὅμως κατόρθωσε ἡ «Ἐπιτροπή Ἀνοικοδόμησης» καὶ ὁ «ἀεικάνητος πρόσεδρος τῆς», πού ἦταν διευθυντής τοῦ Πρακτορείου τῆς Τράπεζας Ἀνατολῆς στά Σέρρας;⁵⁰ Τά μέλη τῆς «Ἐπιτροπῆς Ἀνοικοδόμησης», ὅταν στίς ἀρχές τοῦ χρόνου πῆγαν στήν Ἀθήνα, ἔγιναν δεκτά ἀπό τὸν πρωθυπουργό Ἐ. Βενιζέλο καὶ τοὺς Ὑπουργούς Ἐσωτερικῶν Ἐμμανουὴλ Ρέποντην καὶ Οἰκονομίας Ἀλέξανδρο Διομήδη. Στή συνέχεια ἔτυχαν ἀκροάσεως ἀπό τὸ Βασιλιά, ὁ ὅποιος καὶ ἔδειξε «αὐτόχθονα πατρικόν ἐνδιαφέρον» καὶ κατά τήν ἐπιθυμία του, ὁ ἀρχηγός τοῦ ἐπιτελείου του Βίκτωρ

46. Ἡ κρίση στίς σχέσεις Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ἥξ αἰτίας τῶν διωγμῶν σέ βάρος τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἐκτονώθηκε μέ τήν ὑπογραφή τό Μάιο τοῦ 1914 συμφωνίας, πού δέν ἐφαρμόστηκε, γιά ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν μὲ συγκεκριμένες διασφαλίσεις. Σ. Μαρκεζίνη, Πολιτική Ιστορία τῆς Νεοτέρας Ἑλλάδος, ὄ.π., τ. 3, σο. 233-255.

47. «Τίς θά πιστεύσῃ ὅτι ἡ χώρα ἡμῶν δέν ἔπανθε νά εἶναι ἀκόμη τό μῆλον τῆς ἔριδος φιλοκτημόνων γειτόνων; Ὡ, μά τούς Θεούς, ὁρκιζόμεθα ἡμεῖς ἐδῶ πάντες...ὅτι εἴμεθα ἔτοιμοι νά ἀγωνισθῶμεν παρά τό πλευρὸν ἀνδρείων στρατοῦ...καὶ εἴμεθα ἀποφασισμένοι νά ἀποθάνωμεν μέχρις ἐνός πάντες...», ἔχομε στό καίριο ἄρθρο τῆς ἥ ἐφημερίδα «ΣΕΡΡΑΙ» (ἀρ. φύλ. 10, 25 Σεπτεμβρίου 1914) προδίδοντας τό ἔκρυμμο κλίμα πού ἐπικρατοῦσε στήν πόλη ἥξ αἰτίας τῆς πιθανῆς μεταβολῆς τῶν συνόρων.

48. «Η Ἐπιτροπή ἐπί τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς πολέως πρωτεύου προχθές Σερραίων καὶ ἐλογοδότησε διά πᾶσαν μέχρι σήμερον τιναγματα τῆς». Περιοδικό «Νέον Πνεύμα», Σέρρες, τεῦχ. Β', 15 Μαρτίου 1914, σ. 8.

49. «Τό πλήθος ἔχειρος κρότησε τάς ἀόντως πασσοτατής τῆς ἐπιφύτης ώς καὶ τόν δαμόνιον καὶ ἀεικάνητον πρόσεδρον αἵτης». Η Στρατηγία, ὄ.π.

50. Η Τράπεζα τῆς Ἀνατολῆς ἦταν θυγατρική τῆς Επινείζης Τράπεζας. Τό πρακτορείο Σερρῶν ἰδρύθηκε στίς 2 Νοεμβρίου τοῦ 1909 μὲ δια εμπνητή τον Κ. Σταμούλη καὶ συνδιευθυντή τόν Δ. Γκίνη, Γεωργίου Λαζαρίδη. Το Ηρεστοριό τῆς Τράπεζας τῆς Ἀνατολῆς στίς Σέρρες: Μιά Ἑλληνική τράπεζα τόν τηλευταίων χρόνων τῆς τουρκοκρατίας». ΣΙΡΙΣ [“Εκδοση τοῦ Συνδέσμου Φιλόσοφων Ν. Σερρῶν”], Σέρρες 1996, σ. 39.

Δούσμανης ἔστειλε στήν πόλη τῶν Σερρῶν τήν ύπό τὸν Κράφτ ἐπιτροπὴν μηχανικών⁵¹. Στά ἐπίμονα ἐρωτήματα τῶν Σερραίων γιά τήν τύχη τοῦ αἰτήματός των γιά δανειοδότηση ἢ ἀπάντηση κυβερνητικῶν παραγόντων ἦταν πώς πρόθεση τῆς Κυβέρνησης εἶναι νά ἐγγυηθεῖ τό δάνειο τῶν Σερραίων, ὅμως αὐτό θά πραγματοποιηθεῖ μετά τήν ἐπιστροφὴν ἀπό τήν Εὐρώπη τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας.

Πράγματι, ἡ Ἐθνική Τράπεζα αὐτή τήν ἐποχή συμμετέχει στή σύναψη δανείου 110 ἑκατ. δραχμῶν, μέ σκοπό τήν ἐκτέλεση ἔργων ὑποδομῆς στίς πρόσφατα ἐνσωματωμένες στό Ἑλληνικό κράτος περιοχές τίς γνωστές, κατ' εὐφημισμό, ώς Νέες Χῶρες. «Ομως ὁ αἰφνίδιος θάνατος τό Μάρτιο τοῦ 1914 τοῦ Διοικητῆ τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας Ἰωάννη Βαλαωρίτη προκάλεσε ἀπρόοπτες ἐμπλοκές στό σχέδιο. Ἡ διάσταση ἀπόψεων μεταξύ τῆς κυβέρνησης Βενιζέλου καὶ τοῦ νέου Διοικητῆ τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας Ἰωάννη Εύταξια, γιά τόν τρόπο λειτουργίας τοῦ πιστωτικοῦ ἰδρύματος, ματαίωσε τό σχέδιο ἀνοικοδόμησης τῆς περικαύστου ζώνης τῶν Σερρῶν μέ κεφάλαια τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας. Προφανῶς, ἦταν ἀδοξῆ ἡ τύχη τῆς «Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας», πού κατά πᾶσα πιθανότητα συστήθηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ Δ. Γκίνη καὶ μέ κεφάλαιο 10 ἑκατομμυρίων θά ἀναλάμβανε, μέ τήν ἐγγύηση τῆς Ἐλληνικῆς Κυβέρνησης, τήν ἀνοικοδόμηση τῆς πόλης. Ἀκόμη, ἡ προσπάθεια προσέλκυσης ἔνονος ὅμιλου ἐπενδυτῶν πού μποροῦσε, κατά τό δημοσίευμα τῆς Ἐφημερίδας τῶν Παρισίων Le Temps νά συγκεντρώσει ἔως καὶ 100 ἑκατομμύρια φράγκα «γιά τήν ὑπόθεση τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν Σερρῶν»⁵² δέν εὐδοκίμησε.

Οἱ Σερραῖοι, στή συνέλευση αὐτή τοῦ Ἀπρίλη, ἀποφασίζουν τήν ἐκλογήν μιᾶς νέας Ἐπιτροπῆς Ἀνοικοδόμησης, ἀντιπροσωπευτικότερης στή σύνθεσή της ἀπό τήν πρώτη πού τό μόνο κατόρθωμά της ἦταν «...μέσα σ' ἔναν τέτοιο Ἐθνικόν ἀναβρασμόν νά προσελκύσῃ τήν προσοχήν τῶν ἐπισήμων ὑπέρ τῆς συντόμου ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως»⁵³. Ἡ Γενική Συνέ-

51. Ἐφ. Μακεδονία, 27-12-1913. Ἀρχεῖο Θάλειας Καραφύλλη. Στίς ἀρχές Ιανουαρίου τοῦ 1914 ἥλθε στά Σέρρας ὅμιλα μηχανικῶν μέ ἐπικεφαλῆς τόν μηχανικό Ἀ. Δημητρακόπουλο γιά νά ἐπιτρέψει μετά ἀπό τήν παροχή σχετικῆς ἀδειας τήν ἀνοικοδόμηση οἰκιῶν. Ἐφ. Μακεδονία, 8-1-1914.

52. Ιστορικό Ἀρχεῖο τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας, MIET, σειρά XXV. Ἐργα. φ.120, Ὑποσειρά E', ἀνοικοδόμηση. Ὁδοποιία, φάκ. 4 (549), ἔγγραφο ἀπό τό Παρίσι (Γαλλικά) ἀναφερόμενο στήν ἀνοικοδόμηση τῶν Σερρῶν (9 Μαρτίου 1914). Ἡ Ἐφημερίδα Le Temps ἰδούθηκε τό 1861 καὶ ἔξεφραζε τά συμφέροντα τῶν μεγάλων βιομηχανιῶν χάλυβα Γαλλίας καὶ Γερμανίας.

53. Περιοδικό «Νέον Πνεῦμα». Σέρρες, τεῦχ. B', 15 Μαρτίου 1914, σ. 8.

λευση ἔξουσιοδότησε τά ἔγκριτα μέλη τῆς νέας ἐπιτροπῆς νά κωδικοποιήσουν τά αἰτήματα τῶν Σερραίων πολιτῶν καί στή συνέχεια νά τά παρουσιάσουν στίς πολιτικές ἀρχές τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Πράγματι, στίς 25 Ἀπριλίου τοῦ 1914 ἀντιπροσωπεία τῆς ἐπιτροπῆς παραδίδει στόν πρωθυπουργό Ε. Βενιζέλο ὑπόμνημα μέ τά αἰτήματα τῶν Σερραίων πολιτῶν⁵⁴.

Κάτω ἀπό αὐτές τίς κοινωνικά δύσκολες συνθῆκες στήν πόλη τῶν Σερρῶν καί τίς πολιτικά καί ἐθνολογικά εὐαίσθητες καί ἀσταθεῖς ἰσορροπίες στό χῶρο τῶν Βαλκανίων, τά μέλη τοῦ σωματείου «Ομίλος Όρφευς»⁵⁵ ἀποφάσισαν νά ἀντιδράσουν δραγανώνοντας τά ἐργατικά συνδικάτα τῆς πόλης⁵⁶ σέ μιά ἐνιαία πολιτική δύναμη, προκειμένου νά πετύχουν «...ἐκτός

54. Τά μέλη τῆς νέας ἐπιτροπῆς, παρά τό γεγονός πώς ἦταν διαφορετικά ἀπό ἐκείνης τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1913, δέν ἐκπροσωποῦσαν ἀντιπροσωπευτικά τίς λαϊκές δυνάμεις τῶν Σερρῶν. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς ἦταν οἱ: Ἰ.Β.Σχοινᾶς, Κ. Χατζηδήμου, Θεόδ. Χριστίδης, Γ. Σίμου, Θ. Καμβουσιώρας, Κ. Τενεκετζῆς, Όρεστης Περδικάρης, Β. Χατζηστογιάννου, Ν. Νικόλτσιος, Ἀλεξ. Τσαλίκης, Κ. Ἀργυριάδης, Ἰ. Ολύμπιος, Ἰ. Καράμπελιας, Δ. Κούντιος. Τό ἀπό ἑπτά σημεῖα ἀποτελούμενο ὑπόμνημα τῶν Σερραίων εἶχε σέ περιληψη ὡς ἔξῆς: α) Αἴτειται ἡ ἀμειστή ἀποστολή ἀντικαταστάτη τοῦ Νομάρχη Σερρῶν β) Αἴτειται ἡ ἐνίσχυση τῆς χωροφυλακῆς, προκειμένου νά ἀντιμετωπιστοῦν τά κρούσματα τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας στή Σερραϊκή ὑπαίθρῳ γ) προτείνεται νά συσταθοῦν δίπλα στό νέο νομάρχη ἐπιτροπές ἀπό ἔγκριτους Σερραίους πού γνωρίζουν τά προβλήματα τοῦ τόπου δ) προτείνεται νά ἐγκατασταθοῦν πρόσφυγες στά χωριά, προκειμένου νά περιοριστεῖ ἡ βουλγαρική παρουσία ε) αἴτειται νά ἐπισπευσθεῖ ἡ ἀνοικοδόμηση τῆς πόλης στ) νά βελτιωθοῦν οἱ τηλεγραφικές ὑπηρεσίες στήν πόλη καί ζ) νά παραταθεῖ τό δικαιοστάσιο.

55. ‘Ο «Ομίλος ΟΡΦΕΥΣ» ἀπό τήν ἡμέρα τῆς ἰδρύσεώς του (1 Αὐγούστου 1905) ἦταν ἔνας πολιτικός σύλλογος στήν ὑπηρεσία τοῦ ἑλληνικοῦ Προξενείου. Στόχος του ἦταν ἡ ὑποστήριξη τῶν ὑποδομῶν τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων κατά τή διάρκεια τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα. Στά ἰδρυτικά του μέλη δέν ὑπάρχει κανείς ἀπό τούς πρώτους τῶν Σερραίων, ἀφοῦ, δπως λέει ὁ Στέφανος Α. Ἀναστασίου, [«Ο Μακεδονικός Ἀγών καί ἡ δράση τοῦ Όρφεως». Σερραϊκά Ἀνάλεκτα, Σέρρες 1992, τόμ. 1ος , σελ. 26] «τά στελέχη τοῦ Σινάτρογον τούτου, <έννοετι τά μέλη τοῦ «Ομίλου Έρασιτεχνῶν ἡ ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ» πού ἰδρύθηκε τό 1902 καί διαλύθηκε τό 1912>, [Γεωργίου Ἀγγειοπλάστη, «Στοιχεῖα για τήν ἔξελιξη τῆς μιούσικῆς τόν εἰκοστό αἰώνα στά Σέρρας», “Εκδοση Ηεριοδικοῦ ΓΙΑΤΙ, Σέρρες 1992, σ. 14] ἥσαν ἀπό τάς τάξεις τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν καί δέν εἶχον τήν καλωσόνην νά ἀναμειγνύνται εἰς ἐθνικάς ὑποθέσεις...».

56. ‘Ο Σύνδεσμος τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης τῶν Σερρῶν ἰδρυθήκε τό 1909 μέ πρωτοβουλία τοῦ Μητροπολίτη Σερρῶν Ἀπόστολού Χριστοδούλου. Έφημ. ΑΣΤΗΡ, Ιανουάριος 1910, ἀρ. φύλ. 18.

τῆς πάση δυνάμει ὑποστηρίξεως τῶν Ἑθνικῶν ὑποθέσεων» καὶ τή βελτίωση τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς τῶν Σερραίων⁵⁷. Ὁργανωτικά, τό σχέδιο αὐτό ὑλοποιήθηκε μὲ τή διάλυση τοῦ ΟΡΦΕΑ καὶ τή δημιουργία ἐνός νέου πολιτικοῦ ὅμιλου.

Εἶναι προφανές πώς ἡ διάλυση ἐνός ἴστορικοῦ ὅμιλου, ὅπως ἦταν ὁ «ΟΡΦΕΥΣ», μέ σπουδαίᾳ πολιτιστική παρουσίᾳ στήν πόλη τῶν Σερρῶν καὶ μέ μέλη του προσωπικότητες, πού πρὸι ἀπό μιά δεκαετία πρωτοστάτησαν στήν ἰδρυσή του, ἀπαιτοῦσε χρονοβόρες διαδικασίες συνεννοήσεων μεταξύ τῶν πρώτων τοῦ ὅμιλου καὶ αἰτία διαλύσεως τοῦ ΟΡΦΕΑ, γιά νά γίνει ἀποδεκτή ἀπό τήν ὀλομέλεια τοῦ συλλόγου⁵⁸, μεῖζονος σημασίας.

Ἡ διαδικασία τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ΟΡΦΕΑ στούς ἀρχικούς σκοπούς τῆς ἰδρυσής του πρέπει νά ἀρχισε στούς πρώτους μῆνες τοῦ 1914. Ἡ διάλυση τοῦ «Ομίλου ΟΡΦΕΥΣ» καὶ ἡ ἰδρυση τοῦ «Πολιτικοῦ Συλλόγου Σερρῶν ΦΙΛΙΠΠΟΣ πρώην ΟΡΦΕΥΣ» ἔγινε μέ συνοπτικές διαδικασίες⁵⁹ στίς ἀρχές Ιουνίου τοῦ 1914⁶⁰ καὶ μέ ἔντονη, κατά τή διάρκεια τῆς Γενικῆς

57. Μία παρόμοια προσπάθεια σύστασης πολιτικοῦ συλλόγου ἔγινε λίγα χρόνια πρὸι στήν Κάτω Τζουμαγιά. Στίς 30 Νοεμβρίου τοῦ 1908 μέ πρωτοβουλία τοῦ Μητροπολίτου Μελενίκου καὶ Σιδηροπάστρου Αἰμιλιανοῦ ἡ Φιλόπτωχη Ἀδελφότητα τῆς Κάτω Τζουμαγιᾶς ἐνώθηκε μέ ὅλα τά ἑλληνικά σωματεῖα καὶ τίς συντεχνίες τῶν Ἐλλήνων σέ ἔναν καὶ μόνο σύλλογο, τόν Πολιτικό Σύλλογο Βαΐωνακῆ Τζουμαγιᾶς. Πρόεδρος τοῦ συλλόγου ἐκλέχθηκε ὁ Δημήτριος Ρώτσος, πρωτεργάτης τῆς Μακεδονικῆς Ἀμυνας στήν περιοχή. Ἐφημ. ΑΛΗΘΕΙΑ, 2 Δεκεμβρίου 1908, ἀρ. φύλ. 850.

58. Ὁ μετασχηματισμός τοῦ ΟΡΦΕΑ σέ Πολιτικό Σύλλογο ἔγινε στίς ἀρχές Ιουνίου τοῦ 1914. «Ομως ἡ διαδικασία αὐτοῦ τοῦ μετασχηματισμοῦ καὶ ἡ συζήτηση γιά τό ἐάν είναι ἀναγκαία ἡ ὄχι αὐτή ἡ ἀλλαγή, πρέπει νά ἀρχισε τουλάχιστον μερικούς μῆνες νωρίτερα.

59. «Πρὸι ἡ συζήτηση τό κύριον θέμα, ἀν πρέπει δηλαδή νά μετατραπῇ ὁ Σύλλογος Ὄργανος εἰς Πολιτικόν Σύλλογον,... προέβησαν εἰς τήν ἐκλογήν τοῦ Προεδρείου ὅλως ἀκύρως...» Ἀνταπόκριση τοῦ δημοσιογράφου Δ. Τζιάθα στό Περιοδικό «Νέον Πνεῦμα, Σέρρες, τεῦχ. Ε', 15 Ιουνίου 1914, σ. 6. Τό κείμενο τοῦ Τζιάθα δημοσιεύει καὶ ὁ Γεώργιος Καφταντζῆς, Ὁρφέας Σερρῶν 1905-1991, Ἐκδοση Ὄργανος, Θεσσαλονίκη 1991, σ.76.

60. Στίς ἀρχές Σεπτεμβρίου τοῦ 1914 τό Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Συλλόγου «Φίλιππος» στέλνει πρός τό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας ἔγγραφο, μέ τό δόποιο ζητᾶ τήν παρέμβασή του γιά νά τερματιστεῖ ἡ διαμάχη ἀνάμεσα στήν Δημαρχιακή καὶ Νομαρχιακή διοίκηση. Στό ἔγγραφο αὐτό ἀναφέρεται πώς «Ο Πολιτικός Σύλλογος Σερρῶν Φίλιππος, πρώην Ὄργανος, τοῦ ὅποιου τήν ἀπό τριῶν μηνῶν ἰδρυσιν καὶ λειτουργίαν θά ἔχετε ἥδη, δέν ἀμφιβάλλουμεν, ὑπηρεσιακῶς μάθει...». Ἐφημ. Μακεδονία, 12-9-1914, Ἀρχειο Θάλειας Καραϊβήλη.

Συνέλευσης άπό τήν πλευρά τῶν μελῶν τοῦ ἰστορικοῦ συλλόγου, τήν ἐπιδοκιμασία τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς πρότασης νά ἐπιστρέψει ὁ ὈΡΦΕΑΣ⁶¹ στίς οἵζες του καὶ τήν ἀποδοκιμασία ὅσων ὑποστήριξαν πώς ὁ «ΟΡΦΕΥΣ» πρέπει νά παραμείνει πολιτιστικός σύλλογος. Μάλιστα, οἱ ὑποστηρικτές τῆς δεύτερης πρότασης, ἀναγνωρίζοντας τήν ὑπαρξην προβλήματος ἀπό τήν ἀπουσία φορέα ἔκφρασης τῶν πολιτικῶν καὶ ἔθνικῶν ἐπιδιώξεων τῶν Σερραίων ζητοῦσαν νά δημιουργηθεῖ ἔνας καινούργιος Πολιτικός Σύλλογος⁶².

Ἡ πρόταση αὐτή ἀπορρίφθηκε καί ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου «ΦΙΛΙΠΠΟΣ» ἀποφάσισε τήν ἐκλογή Διοικητικοῦ Συμβουλίου, πού ἐπιφορτίσθηκε μέ τήν εὐθύνη σύνταξης κανονισμοῦ λειτουργίας. Ὅσα μέλη τοῦ ΟΡΦΕΑ δέν συμφωνοῦσαν μέ τόν ἰστορικό μετασχηματισμό κατάγγελλαν πώς τό νέο Διοικητικό Συμβούλιο χειραγωγοῦσε τή Γενική Συνέλευση ὑποδεικνύοντάς της τά πρόσωπα πού ἔπρεπε νά ἐκλεγοῦν ἢ νά είναι ὑπεύθυνα γιά τή διαχείριση τῶν προβλημάτων καὶ θεμάτων τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ⁶³.

Ἡ ἰστορική αὐτή ἐπιστροφή στίς οἵζες τοῦ «ΟΡΦΕΑ» δυσαρέστησε ἔναν μικρό ἀριθμό ἀπό τά μέλη του, πού ἔψυχαν ἀπό τό σύλλογο καὶ στήριξαν τό «Μουσικό Σύλλογο ΑΠΟΛΛΩΝ», πού δημιουργήθηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ Ξενοφώντα Κ. Σγουροῦ στίς ἀρχές Αὐγούστου τοῦ 1914⁶⁴. Φαίνεται πώς ἡ παρατήρηση τοῦ Μακεδονομάχου Στέφανου Ἀ.'Αναστασίου, πού ἀφοροῦσε τά στελέχη τοῦ «Ομίλου Έρασιτεχνῶν ἡ ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ», δέν ἔχασε τήν ἀξία της δέκα χρόνια μετά τήν ἴδρυση τοῦ ΟΡΦΕΑ, ἀφοῦ

61. «Ο ‘Όρφευς’ ίδρυθη γιά νά ἐργασθῇ ἐθνικῶς», Στέφανος Ἀ.'Αναστασίου, ‘Ο Μακεδονικός Ἀγών καὶ ἡ δράση τοῦ Όρφέως», Σερραϊκά Ἀνάλεκτα. Σέρρες 1992, τ. 1, σ. 26.

62. «...διά τοῦτο κραυγάζομεν ἐκ τοῦ βήματος τούτου, ἀφοῦ δέν μᾶς ἐπιτρέπεται λόγω τῶν ποδοκροτημάτων νά ὁμιλήσωμεν ἀλλοῦ...». Περιοδικό «Νέον Πνεῦμα», ὄ.π., σ. 6.

63. «ἐγκαθιδρύεται ὀλιγαρχία δημοκρατίς, αὐτή ἵπτεινται τά πρόσωπα τά ὅποια θά ἐκλεγόσιν, ἀτινα θά ἐλέγχωσι τήν διαχείρισιν αὐτῶν. μή ἀφινομένης ἐλευθέρας τῆς ἐκλογῆς εἰς τό σύνολον τῶν μελῶν». Ὁ.π., «Νέον Πνεῦμα», σ. 6.

64. ‘Ο Μουσικός Σύλλογος «Ἀπόλλων» ίδρυθηκε ἀναμφισβήτητα μετά τή δημιουργία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου. Δημοσιεύματα τῆς ἐποχῆς τοσού στήν Έφημερίδα «Μακεδονία» (7 Αὐγούστου 1914) ὅσο καὶ στό Περιοδικό «Νέον Ηνεῦμα» (15 Οκτωβρίου 1914) κάνονταν λόγο γιά τό νεοσύστατο μουσικό συνέλευτο «Ἀπόλλων» μέ πρόεδρο τόν Ξ.Σγουρό. ‘Ο Γ. Καφταντζῆς (‘Ορφέας Σερρῶν, ὄ.π., σ. 72) καὶ ὅσοι τόν ἐπαναλαμβάνουν, λανθασμένα τοποθετεῖ τήν ίδρυση τοῦ «ΑΠΟΛΛΩΝΑ» στήν “Ανοιξη τοῦ 1914.

καὶ τά μέλη τοῦ «Μουσικοῦ Συλλόγου ΑΠΟΛΛΩΝ» «...δέν εἶχον τήν καλωσύνην νά ἀναμειγνύωνται εἰς ἔθνικάς ύποθέσεις...»⁶⁵.

Ἡ μετατροπή τοῦ «ΟΡΦΕΑ» σέ Πολιτικό Σύλλογο μέ τήν δονομασία ΦΙΛΙΠΠΟΣ καὶ τήν ἀναφορά στά ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ στή σφραγίδα τοῦ συλλόγου ώς «πρώην ΟΡΦΕΥΣ», σηματοδοτεῖ καὶ τό στόχο του. Σημειολογικά, ἡ δονομασία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου μέ τό ὄνομα ΦΙΛΙΠΠΟΣ παραπέμπει ἀμεσα στό Μακεδόνα Βασιλιά καὶ στόν πολιτικό του στόχο, δηλαδή τήν ἔνωση ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου σέ ἔνιαία κρατική ὄντότητα⁶⁶. Οἱ Σερραῖοι μέ τή δημιουργία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ τήν ἔνωση αὐτῆς πού γεννήθηκε ἀπό τίς στάχτες τῆς ἀγαπημένης τους πόλης, ἥθελαν νά ἔξασφαλίσουν. Ὁ Σύλλογός μας, ἔγραφαν σέ ἀνακοίνωσή τους τά μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, πρέπει νά ἐπιδιώξει «τήν ἐπιτυχίαν τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ βλέψεων, συνισταμένων ἐκτός τῆς πάσης δυνάμει ὑποστηρίξεως τῶν Ἑθνικῶν ύποθέσεων καὶ εἰς τήν ἐκπλήρωσιν τῶν ἴδιαίτερων τοῦ νομοῦ καὶ τῆς πόλεως ἀναγκῶν»⁶⁷.

Ο «Πολιτικός Σύλλογος ΦΙΛΙΠΠΟΣ» ώς ὁργανική συνέχεια τοῦ ΟΡΦΕΑ, πού ὑπῆρξε μπροστάρης στούς ἀγῶνες γιά τήν ἐλευθερία τῶν Σερραίων, ἔχει μιά ἔξαιρετικά ἐνδιαφέρουσα Ἰστορία στά πρῶτα καὶ δύσκολα χρόνια τῆς ἔνταξης τῶν Σερρῶν στόν ἔθνικό κορμό.

Αὐτή τήν ἐποχή καὶ λίγο πρὸ τήν ἔναρξη τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, γιά τήν Ἑλλάδα παραμένουν ἀνοικτά καὶ συζητοῦνται ώς θέματα, ἀφοῦ δέν εἶχαν ωθηθεῖ ἀπό τίς συνθήκες εἰρήνης τοῦ Λονδίνου⁶⁸ καὶ τοῦ Βουκουρεστίου⁶⁹, τό μέλλον τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ τοῦ Ἀγίου Όρους, ἐνῶ τό θέμα τῆς Θράκης καὶ ἡ τύχη τοῦ ἐκεὶ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, λόγω τοῦ ἐπαπειλούμενου πολέμου μέ τήν Τουρκία⁷⁰, παρουσίαζε στασιμότητα.

Τά πολιτικοποιημένα μέλη τοῦ ΟΡΦΕΑ, χωρίς κομματική ἔξάρτηση

65. Δέξ σημ. 47.

66. Ἰστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους, Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1972, τ. Γ' (2), σ. 90, καὶ Botsford & Robinson, Ἀρχαία Ἑλληνική Ἰστορία. Μορφωτικό Ἰδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης, Ἀθήνα 1979, σ.351.

67. Ἀνακοίνωση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, Β. Τζανακάρη, Εἰκονογραφημένη Ἰστορία τ. Α', Σέρρες 1991, σ. 414.

68. Ὑπογράφτηκε στίς 17/30 Μαΐου 1913.

69. Ὑπογράφτηκε στίς 28 Ιουλίου/10 Αύγουστου 1913.

70. Ἡ ἔνταση μεταξύ τῶν δύο κρατῶν εἶχε τόσο αὐξηθεῖ, ὥστε στίς 21 Αὔγουστου τοῦ 1914 ὁ Οὐνίστον Τσωρτσιή, ἔγραψε πρός τό ναύαρχο τῆς ἀγγλικῆς ναυτικῆς ἀποστολῆς στήν Ελλάδα: «Ἐνώπιον ἐνδέχομένου πολέμου μεταξύ τῆς

καί μέ έμπειρία ἐπαναστάτη⁷¹, ἀποφάσισαν τή μετατροπή τοῦ Συλλόγου «ΟΡΦΕΥΣ» σε Πολιτικό Σύλλογο καί γιά δύο ἄκομα ἔθνικους λόγους. Ο πρῶτος εἶχε νά κάνει μέ τήν δογάνωση διμάδων ἀντιμετώπισης τοῦ τουρκικοῦ στοιχείου, πού ζοῦσε στήν πόλη καί στήν εὐρύτερη περιοχή της, σέ περίπτωση πολέμου μέ τήν Τουρκία καί δ δεύτερος μέ τήν ἀντίσταση καί τήν δογανωμένη διαμαρτυρία στίς κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης, σέ ἓνα πιθανότατο αἴτημα τῆς Βουλγαρίας γιά ἀνταλλάγματα ἐδαφῶν στή Μακεδονία, ἐάν ἡ Ἑλλάδα ἔπαιρνε τά νησιά τοῦ Αίγαιου⁷².

Στήν πραγματικότητα, ὁ «Πολιτικός Σύλλογος ΦΙΛΙΠΠΟΣ πρώην ΟΡΦΕΥΣ» συνέχιζε τήν ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 1913 πολιτική τῶν Κοινοτικῶν Σωματείων, τῶν Συντεχνιῶν καί τῶν Ἀδελφοτήτων τῆς πόλης τῶν Σερρῶν πού, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Μητροπολίτη Σερρῶν Ἀπόστολου Χριστοδούλου σέ Γενική Συνέλευση στήν αἴθουσα τῆς Μητροπόλεως⁷³ ἀποφάσισαν, στίς 18 Φεβρουαρίου τοῦ 1913, νά ἔξουσιοδοτήσουν τό Μακεδόνα πολιτικό καί διπλωμάτη Χαρίσιο Βαμβακᾶ νά ύποστηριξει «ὅπου δεῖ» τό ἀναγνωρισμένο δίκαιο τῶν λαῶν νά διαθέτουν τούς ἑαυτούς τους⁷⁴.

Τουρκίας ἀφ' ἐνός καί τῆς Ἀγγλίας-Ἑλλάδος ώς συμμάχων ἀφ' ἐτέρου, τό ναναρχεῖν θεωρεῖ οὐσιώδες, διά λόγους ἐπιτελικῆς προνοίας, νά ἔχεται στή ποία πολιτική πολέμου θά ἔπρεπε νά τηρηθῆ...». Γ. Βεντήρη, δ.π., σ. 251.

71. Τήν ἀνέξαρτη πολιτική τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, πού μᾶλλον προέρχεται ἀπό τήν ἔμπειρία τους στήν παρανομία, φανερώνει καί τό γεγονός πώς δέν ἐνημέρωσαν γιά τή λειτουργία τοῦ Συλλόγου τό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας Θ. Σοφούλη. Ο Διοικητής πληροφορήθηκε τήν ύπαρξη τοῦ Πολιτικού Συλλόγου καί ἐμαθε γιά τήν ἐνεργό συμμετοχή του στά δρώμενα τῶν Σερρῶν ἀπό ύπηρεσιακούς δρόμους.

72. Σ. Μαρκεζίνη, δ.π., σσ. 230-232.

73. Θυμίζουμε πώς στίς 18 Φεβρουαρίου τοῦ 1913, στήν αἴθουσα τῆς Ιερᾶς Μητροπόλεως Σερρῶν οἱ δογανωμένες ἐργατικές, κοινωνικές καί πολιτικές δυνάμεις τῆς πόλης, ἐκπροσωπώντας τόν πληθυσμό τῆς πόλης καί τῆς περιφέρειας, ὑπέγραψαν ψήφισμα, μέ τό όποιο τόνιζαν στούς Εὐρωπαίους τό δικαίωμά τους νά αὐτοδιατεθοῦν καί πώς κάθε λύση πού ἀντιβάίνει στούς διακαεῖς ἔθνικούς πόθους τοῦ Σερραϊκοῦ Λαοῦ θά είναι ἀπαράδεκτη. Καλ. Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, δ.π., σ. 105.

74. Τό ἔγγραφο πρός τόν Χαρίσιο Βαμβακᾶ ὑπέγραψαν οἱ πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν Σερρῶν: Τενεκετζήδων, Κ. Ἀγγέλου, Σαμοΐαδάδων, Δ. Μάρκου, Καφταντζήδων, Γ. Κεφαλᾶς, Φεσσάδων, Χ. Δελλίου, Ἀλευράδων, Π. Ἀθανασίου, Μαγείων, Ἀ. Γωργιάδης, Βακιρτζήδων, Κ. Βαῆ, Ζαγιαρόπλαστων, Ἡ. Γκάλιος, Ραπτῶν, Π. Θεοχαρίδης, Τσοχατζήδων, Χ. Γεωργίου, Ὁπωροποιήν, Δ. Χρήστου.

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΣ Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟ 1914

Τό πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ είχε ἐννέα μέλη, τούς: Γεώργιο Σίμου⁷⁵ πρόεδρο, Δημιοσθένη Μέλφο⁷⁶ ἀντιπρόεδρο, Ν. Νικόλτοι γραμματέα, Μιλτιάδη Σχοινᾶ ταμία καὶ συμβούλους τούς: Ἀλέξανδρο Ἀθ., Καφτανζῆ, Ἰωάννη Ἀ. Οἰκονομίδη, Β. Ραβάνη, Π.Ν. Ὡρολογᾶ⁷⁷ καὶ Κωνσταντίνο Παπαβασιλείου. Στὸ συμβούλιο αὐτό, μέ δικαιώμα λόγου, παραβρισκόταν καὶ ὁ Πρόεδρος τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης τῶν Σερρῶν Ἀθανάσιος Ἀντωνίου.

Ἡ πρώτη δυναμική παρουσία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ στήν πολιτική ζωή τῶν Σερρῶν γίνεται μέ τὴν δόγμανωση πανσερραϊκοῦ συλλαλητηρίου στίς 14 Ιουλίου τοῦ 1914, προκειμένου νά ματαιώσουν, ὅπως καὶ τό πέτυχαν, τή δημιουργία Βουλγαρικοῦ Προξενείου στήν πόλη τῶν Σερρῶν. Ἡ είδηση δημιουργίας Βουλγαρικοῦ Προξενείου, πού δημο-

Καλαφτοήδων, Δ. Ἀθανασίου, Σαμιαράδων, Χατζηστεφάνιος, Σχοινάδων, Μ. Σχοινᾶς, Τσαρούχαδων, Ἀ. Κανάκης, Ἀμπατζήδων, Μ. Χατζηκωνσταντίνος, Χρυσοχόων, Σ. Μαργαρίτης, Κρεοπολῶν, Ἰ. Γκάνλιος, Ψαράδων, Ἰ. Ψαρᾶς, Υφαντῶν, Κ. Τόλιου, Χαντζήδων, Θ. Τσιάγκας, Ἐκτός ἀπό τοὺς προέδρους, στό ἔγγοραφο ἔβαλαν τή σφραγίδα τοῦ σωματείου τους ἀντί γιά ὑπογραφή, οἱ Συντεχνίες τῶν: Χαλβατζήδων, Υποδηματοποιῶν, Μανιφατούρας, Ἀρτοποιῶν, Καπνεργατῶν, Παντοπωλῶν, Ὁ.Π., σ. 106.

75. Πρόεδρος τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ ἦταν ὁ Σερραῖος Γεώργιος Σίμου, γιατρός τό ἐπάγγελμα, πρόεδρος τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ στήν πόλη τῶν Σερρῶν, στέλεχος τοῦ διμήλου ΟΡΦΕΥΣ καὶ μέλος τῆς δεύτερης ἐπιτροπῆς ἀνοικοδόμησης τῆς πόλης. Τό 1907 ἦταν μέλος τῆς πρώτης ἐπιτροπῆς οἰκονομικοῦ μπούκοτάξ στήν πόλη τῶν Σερρῶν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Γ. Καφτανζῆ, Ὅρφέας, ὄ.π., σ. 50 καὶ Κάρολον Ἀλεξανδρίδη, Ἀποινημονεύματα, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 12.

Ο Γ. Σίμου παντρεύτηκε τή Σερραία Κλεοπάτρα (Φανή) Ἀ. Τσαλίκη μέ τὴν ὅποια ἀπέκτησε δύο παιδιά, τό Σίμο καὶ τήν "Ἐλλη. Ἡ Ἐλλη παντρεύτηκε τό στρατιωτικό Δούκα Γεώργιο μέ τὸν ὅποιο ἀπέκτησε ἔνα γιό, τόν Ἀχιλλέα Δούκα, ἐνῷ ὁ Σίμος Σίμου σέ ἡλικία δικτώ ἐτόν ἔχασε σέ ἀτύχημα τή ζωή του.

76. Ό Δημιοσθένης Μέλφος, ἀντιπρόεδρος τοῦ Συλλόγου καὶ πρόεδρος τῶν Καπνεργατῶν, ἦταν πράκτορας τοῦ Ἐλληνικοῦ Προξενείου τό 1905. Γ. Καφτανζῆ, Ὅρφέας, ὄ.π., σ. 50.

77. Ό Π. Ὡρολογᾶς ἦταν πρόεδρος τῆς συντεχνίας τῶν Χρυσοχόων.

σιεύτηκε στίς έφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν, συντάραξε τόσο τούς Σερραίους πού «κάθε ἄλλο ζήτημα ... ἐν Σέρραις παρηγκωνίσθη. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τό φλέγον ζήτημα τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως ἐλησμονήθη πρός στιγμήν»⁷⁸. Στό ἑθνικό κάλεσμα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ οἱ Σερραῖοι ἀνταποκρίθηκαν καὶ μέ μπροστάρισσες τίς γυναικες ἀνάγκασαν τό Νομάρχη Σερρῶν Γ. Φίλιππα, προκειμένου νά ἐκτονώσει τήν ἔκρυθμη κατάσταση, νά καλέσει στό γραφεῖο του τόν πρόεδρο τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου Γ. Σίμου καὶ νά τοῦ συστήσει ψυχραψία⁷⁹.

Λίγους μῆνες ἀργότερα, μιά νέα πολιτική παρέμβαση τοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ, ἀφοροῦσε ἔνα μείζονος σημασίας πρόβλημα, πού ἔβαζε σε δοκιμασία τίς προσπάθειες ὅμαλῆς ἐπαναφορᾶς καὶ ἔνταξης τῶν Σερραίων στή διοίκηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Τό Δημοτικό Συμβούλιο, μέ ἐπικεφαλῆς τόν κατά τά ἄλλα προοδευτικό Δήμαρχο Ἀκήλ Βέη, ἐπεδείκνυε «ἔλλειψη πνεύματος συνεννόησης» μέ τή Νομαρχία Σερρῶν.⁸⁰ πού ὡς ἀνώτατη Διοικητική Ἀρχή ἐπιχειροῦσε, χωρίς νά ἐπιδεικνύει πνεῦμα κατανόησης τῶν ἴδιαιτεροτήτων πού ὑπῆρχαν στήν κατεστραμμένη πόλη, τήν ταχύτερη δυνατή ἔνταξή της στό Ἑλληνικό Κράτος. Ή δύνηση τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στίς δύο διοικητικές ἀρχές ἦταν τέτοιας ἔντασης πού, πέρα ἀπό τήν παραβλεψη τῶν ὕψιστων τοπικῶν συμφερόντων, ὑπῆρχε κίνδυνος, ἀπό διάφορα ἐμπρηστικά δημοσιεύματα, μιᾶς λαϊκῆς ἐξέγερσης⁸¹. Τήν κατάσταση αὐτή ὁ Πολιτικός Σύλλογος Σερρῶν «ΦΙΛΙΠΠΟΣ» ἐπεσήμανε στίς 8 Σεπτεμβρίου τοῦ 1914, μέ ἔγγραφό του πρός τό Γενικό

78. Ἐφημ. ΤΟ ΦΩΣ, 14 Ιουλίου 1914. ἀρ. φύλ. 131. Βασίλης Τζανακάρης. Σέρρες, πορεία μέσα στό χρόνο, ὄ.π., σ. 93.

79. Ὅ.π.

80. Μετά τήν ἀπομάκρυνση τοῦ Νομάρχου Σερρῶν Εὐγ. Καβαλεράτου (10 Ιουλίου 1913 - τέλη Μαρτίου 1914), πού χρημάτισε καὶ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στά Σέρρας τά προηγούμενα χρόνια, Νομάρχης διορίστηκε στίς ἀρχές Ιουλίου τοῦ 1914 ὁ Γ. Φίλιππας πού, προφανῶς ἔξι αἰτίας τίς λαϊκῆς δυσαρέσκειας, ἀντικαταστάθηκε ἀπό τόν Δ. Δεδούση στίς ἀρχές Ὀκτωβρίου τοῦ 1914. Στό μεσοδιάστημα Μαρτίου - Ιουλίου καθήκοντα Νομάρχους ἀσκοῦσε ὁ Ιωάννης Ζαχαρᾶς. Δήμαρχος τής πόλης ἦταν ὁ Ἀκήλ Μουσταφᾶ Μπέης, πού διορίστηκε ἀπό τίς Ἑλληνικές στρατιωτικές ἀρχές τήν 1η Ιουλίου τοῦ 1914.

81. «Σκάνδαλον σχέσεων Νομάρχουν καὶ Δημοτικοῦ Συμβούλιου στηνεπείᾳ δημοσιευμάτων καὶ ἐπιτηδείων ἐνεργειῶν λαμβάνει διαστάσις ἐπι ὄρους νά διαφέση ἡμετέραν πόλιν ἐν τοιαύτῃ ἀκαύφῳ στιγμῇ». Ἐγγραφο τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου Φίλιππος πρός τό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας. Ἐφημ. Μακεδονία. 12-9-1914. Ἀρχείο Θάλειας Καραφύλλη.

Διοικητή Μακεδονίας⁸², ζητώντας τήν ἀμεση παρέμβασή του,⁸³ ἐνῷ ὁ ἀντιπρόεδρός του Δ. Μέλφος στίς ἀρχές Ὁκτωβρίου συναντήθηκε μέ το Γενικό Διοικητή Μακεδονίας καὶ τοῦ ἀνέπτυξε τά μεγάλα προβλήματα τῶν Σερραίων καὶ τά δίκαια παράπονά τους ἀπό τήν καθυστέρηση τῆς προσδοκώμενης λύσης στό στεγαστικό πρόβλημα.

Ἀνάμεσα στίς 10 Σεπτεμβρίου καὶ στίς 20 τοῦ ἕδιου μήνα τροποποιεῖται ἡ σύνθεση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ, αὐξάνονται τά μέλη του ἀπό ἑννέα σέ ἑντεκα, ἐνῷ ἀλλάζει καὶ ὁ Πρόεδρος τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης.⁸⁴ Η σύνθεση τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου εἶναι: Γεώργιος Σίμου πρόεδρος, Δημοσθένης Μέλφος ἀντιπρόεδρος, γραμματέας Ν. Νικόλτσιος, Μιλτιάδης Σχοινᾶς ταμίας καὶ σύμβουλοι οἱ: Ἀλέξανδρος Ἀ. Καφταντζῆς, Ἰωάννης Ἀ. Οἰκονομίδης, Β. Ραβάνης, Κωνσταντίνος Παπαβασιλείου, Χρυσάφης Ἰωάννου, Π. Γερόλυμπος καὶ Σωκράτης Καλαϊτζῆς⁸⁵. Στίς συνεδριάσεις τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου παρίσταται μὲ δικαίωμα λόγου καὶ ὁ νέος Πρόεδρος τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν Ν. Μόσχος⁸⁶.

Ἡ σφραγίδα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ἦταν κυκλική. Στήν περιφέρειά της εἶχε τόν τίτλο τοῦ σωματείου «ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΕΡΡΩΝ – ΦΙΛΙΠΠΟΣ– ΠΡΩΗΝ ΟΡΦΕΥΣ». Στό κέντρο, μέσα σέ κύκλο, είκονιζόταν γυναικεία μορφή (ἡ Ἑλλάδα ἢ ἡ προσωποποίηση τῆς Ἑλευθερίας) νά προβάλλει ἀπό χαλάσματα, προφανῶς τῆς πόλης τῶν Σερρῶν, κρατώντας

82. Σέ αὐτή τή διαμάχη ἡ Διοίκηση τοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ, βλέποντας τοὺς προφανεῖς κινδύνους ἀπό μάτια σύρραξη ἀνάμεσα στίς κυρίαρχες ἔθνοτητες τῆς πόλης, ἐπειβαίνει συμβιβαστικά ἐκφράζοντας, ὅπως γράφουν σέ ἔγγραφο τους στίς 8 Σεπτεμβρίου τοῦ 1914 πρός το Γενικό Διοικητή Μακεδονίας, «...πάσας ἀνεξαρέτως τάς ἀξίας τοῦ λαοῦ...εἰνέλπιστοῦντες πώς ὁ ὑπερτεθλιψμένος λαός τῶν Σερρῶν <δέν θά> διατελῇ ἐν ἀπογνώσει ἐκ τῆς προσθήκης νέων βασάνων ...καὶ ἀσχημῶν». "Ο.π.

83. «Θεομῆς παρακαλοῦμεν ἴμετέρον πατούσήν μέριμναν ἄσαι τό σκάνδαλον πρός ἡσυχίαν πόλεως» Ἐφημ. Μακεδονία, 12 Σεπτεμβρίου 1914. Ἀρχεῖο Θάλειας Καραφύλη.

84. Τά μέλη τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ ὑπογράφουν τό ὑπόμνημα τοῦ Συλλόγου πρός τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Ἐ. Βενιζέλο. μετά τό πρώτο δεκαήμερο Σεπτεμβρίου τοῦ 1914. Παράρτημα, πρώτο ἔγγραφο.

85. Στο ὑπόμνημα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου πρός τόν πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Ἐ. Βενιζέλο, πού ὑπογράφεται ἀπό δλους τούς προέδρους τῶν συντεχνιῶν τῆς πόλης τῶν Σερρῶν, ὑπογράφει καὶ ὁ Νικόλαος Μόσχος ώς «ὅ παρά τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου παρακαθήμενος Πρόεδρος τῶν Συντεχνιῶν Ν. Μόσχος» Παράρτημα, πρώτο ἔγγραφο.

στά σέ ἔκταση χέρια της, στεφάνι στό δεξιό και δόρυ στό αριστερό. Στά πόδια τῆς γυναικείας μορφῆς ἦταν χαραγμένη ἡ χρονολογία 1912-1913⁸⁶.

Μέ τὴν ἀλλαγὴ τῶν στόχων ἥ, καλύτερα, μέ τὴν ἐπιστροφή στίς οἵζες του, ὁ Πολιτικός Σύλλογος ΦΙΛΙΠΠΟΣ⁸⁷ ἄλλαξε καὶ τὴν ἐσωτερική του δομή καὶ ἔτσι τὰ μουσικά τμήματα τοῦ κάποτε ΟΡΦΕΑ ἀντικαταστάθηκαν ἀπό τμήματα πού ἐνοποιοῦσαν συγγενικά ἐπαγγέλματα. Τά τμήματα αὐτά ἦταν: Ἐπιστημόνων, Βιομηχάνων, Ἐμπόρων, Ἐπαγγελματιῶν, Πολιτῶν Ἀρτου καὶ Τροφίμων, Ἐργατῶν καὶ Καπνεργατῶν καὶ τὸ τμῆμα Γεωργῶν καὶ Καπνοπαραγωγῶν.

Ἡ λειτουργία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ στηριζόταν σέ κανονισμό, ἐγκεκριμένο ἀπό τῇ Γενική Συνέλευση τῶν μελῶν του⁸⁸.

Στίς πρῶτες ἡμέρες τοῦ Σεπτέμβρη, ὁ Πολιτικός Σύλλογος Σερρῶν μαζὶ μὲ τίς διοικήσεις τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων τῆς πόλης συντάσσουν αἴτηση-ὑπόμνημα πρός τὸν πρωθυπουργὸν Ἡ. Βενιζέλο καὶ τὸν ἐνημερώνουν γιά τὸ δέξιν προβλήμα στέγης πού ἀντιμετωπίζουν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν, ζητώντας τὴν ἐπέκταση ἐφαρμογῆς τῶν ἐκδοθέντων διαταγμάτων περὶ δικαιοστασίου τοῦ νόμου ΔΞΗ/1912 πού ἀπαγόρευε τίς διώξεις γιά δόφειλές καὶ ἔξωσεις.

86. Στό Παράρτημα (σελίδα 88) ἀποτύπωμα σφραγίδας τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου.

87. Η δράση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ πρώην ΟΡΦΕΥΣ ἔχει ἀπό δὲ.οὺς τούς μελετητές τῆς ίστορίας τοῦ ΟΡΦΕΑ ὑποτιμηθεῖ καὶ ἐλάχιστα ἐρευνηθεῖ. Οἱ περισσότεροι ὑποστηρίζουν πώς στὸ διάστημα 1913-1918 «ὁ Ὁρφέας ἀναγκάστηκε νά ἀναστείλει τὴν πολυσχιδῆ ἔθνική καὶ κοινωνική δραστηριότητά του». ἐνῶ τὸ ἀληθές εἶναι πώς αὐτήν ἀκριβῶς τὴν περίοδο ὁ Ὁρφέας μέ τό ὅνομα ΦΙΛΙΠΠΟΣ ἐπιστρέφει στίς οἵζες του, ἐπιστρέφει, δηλαδή, στούς ἔθνικούς του στόχους. Ὁ Βασίλης Τζανακάρης στήν ἐργασία του Οἱ Βουλευτικές ἐκλογές στά Σέρρας 1915-1996, Σέρρες 2000, σσ. 24-25, σχολιάζει τὴν ἀνακοίνωση πού ὁ Πολιτικός Σύλλογος ΦΙΛΙΠΠΟΣ ἔξεδωσε τὸ Μάρτιο τοῦ 1915, ἐνῶ ὁ Γεώργιος Ἀψηλίδης (Προβλήματα τῶν ἐμπόρων μετά τὴν καταστροφή τῆς πόλης τῶν Σερρῶν τὸ 1913 καὶ ὁ Πολιτικός Σύλλογος «Φίλιππος» πρώην Ὅρφέας, Περιοδικό ΜΕΤΑ, Σέρρες 2002, τεῦχ. 90, σσ. 17-20) μὲ ἀφορμή τὸ σχολιασμό μιᾶς ἐπιστολῆς πού ἔστειλαν οἱ ἔμποροι τῶν Σερρῶν στίς 10 Οκτωβρίου τοῦ 1914 πρός τὸ Γενικό Διοικητή Μακεδονίας γιά τὴ μή ἀρση τοῦ νόμου ΔΞΗ/1912 σχολιάζει ἐκτενῶς τὴ λειτουργία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου «Φίλιππος».

88. «...συνωδῆ πρός τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν τοῦ ἡμετέρου Σωματείου καὶ τὸν διέποντα αὐτό κανονισμόν...», Β. Τζανακάρη. Εἰζονογραφημένη Ιστορία, ὁ.π., σ. 414.

Τήν αϊτηση-ύπομνημα ύπογράφουν οἱ πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν :

ΣΥΝΤΕΧΝΙΑ

Ἄρτοποιῶν
Ἄλευροπωλῶν
Ζαχαροπλαστῶν
Σαμιλαδάδων
Ὑποδηματοποιῶν
Παπουτσήδων
Κουντουράδων
Γαλακτοπωλῶν
Σχοινάδων
Σαγματοποιῶν
Τενεκετζήδων
Γουναράδων
Φραγκορραπτῶν
Κουρέων
Ραπτῶν
Μαγείρων
Ἀμπατζήδων
Μανιφατουρτζήδων⁸⁹
Τσαρτσήδων
Ωρολογοποιῶν
Καφταντζήδων
Παντοπωλῶν
Καφεπωλῶν
Κηπουρῶν
Κρεοπωλῶν
Ὀπωροπωλῶν
Μπακιρτζήδων
Βασιατζήδων
Χαντζήδων
Τσαρουχάδων
Ἴχθυοπωλῶν
Ὕφαντῶν
Καπνεργατῶν
Χρυσοχόων

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ἀθαν. Χρ. Μόσχος
Ἀθαν. Μύχος
Ἰωαν. Χρ. Γκάλιος
Δημ. Μαρ. Χαβαλές
Νικόλαος Α. Κηροπλάστης
Ἀθαν. Χρ. Κιουτσούκης
Δημοσθένης Ἀθανασίου
Χρῆστος Ἀθανασίου
Μιλιάδης Κ.Σχοινᾶς
Δημήτριος Δέλλιος
Ἐπαμεινώνδας Σάββας
Κων. Χρυσόγονος
Διονύσιος Δημητρίου
Γεώργιος Ἰωαννίδης
Χαρίσιος Γεωργίου
Δημήτριος Ἰωάννου
Μιχαήλ Χαντζηκωνσταντίνου
Ἀλέξανδρος Ἀθ. Καφταντζῆς
Ἀργύριος Παντζιάρης
Θεόδωρος Χρίστου
Κων. Μαρβάκης
Χρῆστος Γεωργίου
Χρῆστος Καφετζῆς
Γεώργιος Στεφανίου
Ἀθανάσιος Βασιλείου
Ἀθαν. Κων. Καλέκος
Κώστας Βαῆ
Ἀντ. Κωνστ. Μαδεμλῆς
Θωμᾶς Γοιάγκας
Στέφανος Χρῆστου
Ἀναστάσιος Βότσαρης
Γεωργίος Ἀθαν. Σεφιρώτης
Δημοσθένης Μέλιφος
Π. Ν. Ὡρούγκας

89. Κατασκευαστές γειροτεγγιζέν ή και βίομηχανικῶν προϊόντον.

Τό ύπομνημα αύτό οἱ ἴδιοι φιρεῖς στέλνουν στό Νομάρχη Σερρῶν Γ. Φίλιππα πού ύπηρεσιακά διαβιβάζει στό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας Θ. Σοφούλη,⁹⁰ τόν δποτο δρόδος τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου «ΦΙΛΙΠΠΟΣ» καὶ δ Πρόεδρος τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν ἐνημερώνουν μέ τηλεγράφημά τους.

Ἡ αἴτηση-ύπομνημα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ καὶ τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης τῶν Σερρῶν πρός τήν προεδρία τῆς Κυβερνήσεως, πού ἀφοροῦσε τό πρόβλημα στέγης γιά χιλιάδες Σερραίους καθώς καὶ τό αἴτημα τῆς ἄμεσης ἀνοικοδόμησης τῆς πόλης, φτάνει στίς 24 Σεπτεμβρίου στήν Ἀθήνα καὶ στίς 29 τοῦ ἵδιου μήνα ἐπιστρέφει ἀπό τήν προεδρία τῆς Κυβερνήσεως στό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας, προκειμένου νά πράξει τά ἐνδεικνύόμενα⁹¹.

Ἡ ἀναμενόμενη ἀπό τούς Σερραίους παρέμβαση τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως ἀργοῦσε καὶ ἔτσι, ὑπό τήν πίεση τῶν προβλημάτων τῆς καθημερινότητας ὁ πρόεδρος τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου Γ. Σίμου στέλνει στό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας Θ.Σοφούλη, στίς ἀρχές Ὀκτωβρίου τοῦ 1914, ἀντίγραφο τῆς ἀναφορᾶς πού στίς ἀρχές Σεπτεμβρίου εἶχαν στείλει

90. ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΣΟΦΟΥΛΗΣ (1860-1949) Ὁ Θ. Σοφούλης καταγόταν ἀπό τή Σάμο. Σπούδασε ἀρχαιολογία στή Γερμανία καὶ μετά τήν ἐπιστροφή του στήν Ἑλλάδα διετέλεσε ἔφορος ἀρχαιοτήτων καὶ ὑφηγητής στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ἡ προσπάθεια τῆς Τονωκινῆς Κυβερνήσεως τό 1907 νά ἀλλάξει τόν καταστατικό χάρτη τῆς Σάμου, προσκάλεσε τήν ἀντίδραση τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων τοῦ νησιοῦ, πού μέ ἐπικεφαλῆς τόν Θ. Σοφούλη ἀντέδρασαν βίαια, πρώγια πού εἶχε σάν ἀποτέλεσμα ὁ ἡγεμόνας τοῦ νησιοῦ Ἀνδρέας Κοπάσης νά ζητήσει τήν ἀποστολή Τονωκινῶν δυνάμεων πού ὑποχρέωσαν τόν Θ. Σοφούλη νά φύγει ἀπό τό νησί. Μετά τή δολοφονία τοῦ Α. Κοπάση τό 1912 οἱ κάτοικοι τῆς Σάμου ὑπό τήν ἀρχηγία τοῦ Θ. Σοφούλη ἐπαναστάτωσαν καὶ ἀνατίνησαν στίς 2 Μαρτίου τοῦ 1913 τήν ἔνωση τοῦ νησιοῦ μέ την Ἑλλάδα.

91. Ο Θ. Σοφούλης ἦταν πρόεδρος τῆς τοπικῆς κεντρικῆς τοῦ νησιοῦ τῆς Σάμου, ὅταν τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1914 διορίσθηκε Επειροζής Λιούκης Μακεδονίας, θέση πού κράτισε ἔως καὶ τή διαφορία τοῦ Βενιζέλος μέ το Βενιζέλο.

Ἐκτότε ἡ πολιτική σταδιοδρομία τοῦ ἀνδροῦ ἐπήρξε πλούσια καὶ πολυπλοκή. Χρημάτισε βούλευτής Σάμου (1915), Ὑπουργός Ηστορικῶν ὑπήρκειας Κεφαλονίης Ἀμύνης στή Θεσσαλονίκη (1916). Πρόεδρος τῆς Βούλης τοῦ Αλεξανδρείας (1917-1920) καὶ Πρωθυπουργός τό 1924. Τό 1926 ἦταν Πρόεδρος τῆς Βούλης καὶ τό 1928 Ὑπουργός Στρατιωτικῶν στή Κυβερνήση Βενιζέλος. Τό 1928 καὶ τό 1927 διορίσθηκε Πρωθυπουργός. Ἐκτότε παρέμεινε ἐνεργός στήν πολιτική της Βούλης τότε τόθανατό του τό 1949.

91. Παράρτημα, πρῶτο ἔγγραφο.

στήν προεδρία τῆς Κυβερνήσεως οἱ παραγωγικές δυνάμεις τῆς πόλης παρακαλώντας νά «εὐὰρεστηθεὶ καὶ νά ἐνεργήσει πρός τούς ἀρμοδίους τά δέοντα προκειμένου νά σωθεῖ ὁ πολυπαθής λαός τῶν Σερρῶν».

‘Η ἴδιαίτερη αὐτή ἀναφορά, πού περιλάμβανε καὶ τὸ δίκαιο αἴτημα τῆς ἀναστολῆς τοῦ νόμου περὶ ἔξωσεων, στάλθηκε στίς 8 Ὁκτωβρίου τοῦ 1914 καὶ μέ ἀριθ. πρωτ. 49284/10-10-1914 παρελήφθη ἀπό τὴ Γενική Διοίκηση Μακεδονίας⁹².

Ἐν τῷ μεταξύ, ἀπό τίς 7 Ὁκτωβρίου τοῦ 1914, ὁ Γενικός Διοικητής Μακεδονίας Θ. Σοφούλης εἶχε στείλει τὸ μέ ἀριθ. πρωτ. 47932/48648 ἔγγραφο τῆς Γενικῆς Διοίκησης Μακεδονίας πρός τὸ Υπουργεῖο Οἰκονομικῶν ζητώντας νά προβεῖ ἡ διοίκησή του εἰς τήν «ἐνδεικνυομένην ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐνέργειαν»⁹³.

Οἱ διαμαρτυρίες τῶν Σερραίων πρός τήν Κυβέρνηση ὅφειλόταν στή διακοπή, λόγω ἀπουσίας νομοθετικοῦ πλαισίου, τῶν ἐργασιῶν γιά τήν ἀνοικοδόμηση τῆς πόλης⁹⁴. ‘Υστερα ἀπό τίς πιέσεις τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ἡ Κυβέρνηση, μέ εἰσήγηση τοῦ ὑπουργοῦ Δημ. Διαμαντίδη, ψήφισε στίς 7 Δεκεμβρίου τοῦ 1914 (Ν. 455/7-12-1914) «...ἴνα μή βραδύνῃ ἡ ἀνοικοδόμησις, καθόσον μάλιστα ἔχομεν παράπονα τῶν κατοίκων Σερρῶν...»⁹⁵ νομοσχέδιο «...περὶ ἀνοικοδομήσεως τοῦ ἐμπρησθέντος τμήματος τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν...». Στίς 18 Μαρτίου τοῦ 1915 ἐκδόθηκε διάταγμα «περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ἀριθμοῦ 23 τοῦ νόμου 455/1914»⁹⁶ γιά τήν ἀνοικοδόμηση τοῦ κατεστραμμένου ἀπό τήν πυροπόληση τμήματος τῆς πόλης τῶν Σερρῶν⁹⁷. Ἄμεσως συστήθηκε τεχνική ἐπιτροπή, μέ εύθυνη τῆς δροίας ἄρχισαν οἱ ἐργασίες ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου 455/1914 πού σταμάτησαν τόν Αὔγουστο τοῦ 1915, μέ τήν ἐπιστράτευση τῶν μελῶν τῆς τεχνικῆς ἐπιτροπῆς⁹⁸.

92. Παράρτημα, τρίτο ἔγγραφο.

93. Παράρτημα, δεύτερο ἔγγραφο.

94. Τό πρόβλημα τῆς στέγης ἦταν ἴδιαίτερα ὀξὺ στήν ‘Ελλάδα ἀκόμα καὶ ποίν ἀπό τήν ἔλευση τῶν προσφύγων ἀπό τή Μικρά Ασία. Γεώργιος Λεονταρίτης, «Τό ‘Ελληνικό ἐργατικό κίνημα καὶ τό ἀστικό κράτος 1910-20». Μελετήματα γύρω ἀπό τόν Βενιζέλο καὶ τήν ἐποχή του. ’Αθήνα 1980. σ. 73.

95. Μέγα ‘Ελληνικό Βιογραφικό Λεξικό τοῦ Βοβολίνη. ’Αθήνα 1961, τ. 4, ληγμα Δ.Διαμαντίδης, σσ. 333-435.

96. Φ.Ε.Κ. 372/ 11-12-1914.

97. ’Αλέκα Καραδήμου -Γερόλύμπου. «Μιά πρότυπη πολεοδομική ἐπέμβαση, ὅ.π., σ. 167.

98. Τά ρυμιοτομημένα οἰκόπεδα μοιράστηκαν μέ κληρο παρουσία τῶν ἄρχων τοῦ νομοῦ, σύμπαντος τοῦ κλήρου τῆς πόλης καὶ τήν εὐλογία τοῦ μητροπολίτου

Στίς 16 Οκτωβρίου τοῦ 1914⁹⁹ ἐκδηλώνεται νέα παρέμβαση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ ὑπέρ τῶν ἐμπόρων τῆς πόλης τῶν Σερρῶν, πού ἀντιμετώπιζαν πρόβλημα σοβαρό μέτοπον τούς πιστωτές τους. Μέ αἰτηση-ἀναφορά, πού παρελήφθη ἀπό τή Γενική Διοίκηση Μακεδονίας στίς 18-10-1914, (ἀριθ. πρωτ. 50497) τονίζει τό Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουν οἱ ἐμπόροι τῶν Σερρῶν πού, μέτοπον τούς, ἔχουν ἥδη ἐκθέσει στόν Πρόεδρο τοῦ Υπουργικοῦ Συμβουλίου Ἐ. Βενιζέλο. Λίγες μέρες νωρίτερα, ἀπό τήν παρέμβαση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ καὶ τήν ἐκθεση τῶν Συντεχνιῶν πρός τόν Ἐλ. Βενιζέλο, ὑποβάλλεται πρός τό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας, στίς 10 Οκτωβρίου τοῦ 1914, ἐκτενέστατο ὑπόμνημα-αἴτηση ἀπό τούς ἐμπόρους τῶν Σερρῶν Πέτρο καὶ Ἰωάννη Καράμπελια καὶ Θωμᾶ N. Καμβουσιώδα,¹⁰⁰ μέτοπον τούς ἐνημερώνουν γιά τά προβλήματα τοῦ κλάδου τους. Ζητοῦν οἱ ἐμπόροι τῶν Σερρῶν τήν παρέμβαση τοῦ Γενικοῦ Διοικητή Μακεδονίας, προτείνοντας μάλιστα καὶ τή λήψη συγκεκριμένων μέτρων πού θά χαλάρωναν τήν πίεση πρός τούς ἐμπόρους τῶν Σερρῶν¹⁰¹ ἀπό τούς πιστωτές ἐμπόρους τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἡ παρέμβαση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ ὑπέρ τῶν ἐμπόρων τῆς πόλης τῶν Σερρῶν, σέ συνδυασμό μέτοπον τῆς συνηγορίας τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν,¹⁰² κάνει σαφές στό Γενικό Διοικητή Μακεδονίας τό πρόβλημα πού ἀντιμετώπιζαν τά μέλη τῶν ἐμπορικῶν Συντεχνιῶν. Ὁ Θ. Σοφούλης ἀντιλαμβανόμενος τήν ἀδήριτη ἀνάγκη νά δοθεῖ λύση στό πρόβλημα τῶν κατασχέσεων, πού ἀντιμετώπιζαν οἱ ἐμπόροι τῶν Σερρῶν ἀπό τούς πιστωτές τους, σημειώνει πάνω στήν αἴτηση τοῦ Πολιτι-

Δράμας Ἀγαθαγγέλου στίς ἀρχές Νοεμβρίου τοῦ 1921. Ἐφημ. ΣΗΜΑΙΑ, 4 Νοεμβρίου 1921, ἀριθ. Φύλ. 2206. B. Τζανακάρης. Σέρρες πισεία μέσα στό χρόνο, δ.π., σ. 136.

99. Παράρτημα, πέμπτο ἔγγραφο.

100. Ὁ Θ. Καμβουσιώδας ἦταν ἐμπόρος Νεικεροισμῶν, ἐνῷ οἱ ἀδελφοί Καράμπελια Ποτοποιοί.

101. Παράρτημα, τέταρτο ἔγγραφο.

102. Παράρτημα, ἕκτο ἔγγραφο, ὃπου καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ Αηιδάρχου Σερρῶν Ἀκήλ Βέη. Τό ἔγγραφο ὑπογράφουν νέα πρόσωπα ὡς προεδροί τῶν Συντεχνιῶν, πράγμα πού μᾶς ὀδηγεῖ στό συμπέρασμα πώς χρονικά ιατροί καὶ κοντά μέτοπον τῆς ἐκλογές τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, πρέπει νά ἔχουν και οι ἐξιστούσες, ἀντίστοιχα σέ μερικές ἀπό αὐτές.

κοῦ Συλλόγου τήν ἄμεση ἀποστολή τοῦ αἰτήματος στὸ Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν.

Στήν ἀναφορά τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ τῆς 16ης Ὁκτωβρίου τοῦ 1914¹⁰³, παρατηρεῖται μιά ἀλλαγὴ στή σύνθεση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Ἐνῷ τό ἔγγραφο στίς ἀρχές τοῦ Σεπτεμβρίου¹⁰⁴ ὑπογράφουν ἔντεκα μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, σέ αὐτό τοῦ Ὁκτωβρίου ὑπογράφουν ἑπτά. Ἡ ἀλλαγὴ στή σύνθεση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου γίνεται μόνο στοὺς συμβούλους. Φαίνεται πώς στό ἐνδιάμεσο χρονικό διάστημα Σεπτεμβρίου μέσα σ' Ὁκτωβρίου, πραγματοποιήθηκε ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, ἐγκρίθηκε ὁ κανονισμός λειτουργίας του¹⁰⁵, ἔγινε ἀναδιάρθρωση στή σύνθεση τῆς διοικήσεώς του, ἐνῷ δέν ἔγινε ἀλλαγὴ στή σφραγίδα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου¹⁰⁶.

Τά ἑπτά μέλη τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου είναι οἱ: Γεώργιος Σίμου πρόεδρος, Δημοσθένης Μέλφος¹⁰⁷ ἀντιπρόεδρος, Ν. Νικόλτσιος¹⁰⁸ γραμματέας, Μιλτιάδης Κ. Σχοινᾶς¹⁰⁹ ταμίας καὶ μέλη οἱ: Ἀλέξανδρος Αθ. Καφταντζῆς¹¹⁰, Ἀ. Ε. Ραβάνης καὶ Ἰωάννης Α. Οἰκονομίδης.

Στό νέο Συμβούλιο δέν συμμετεῖχαν οἱ: Ἰωάννου, Καλαϊτζῆς, Παπαβασιλείου καὶ Γερόλυμπος πού ἦταν σύμβουλοι¹¹¹.

103. Παράρτημα, πέμπτο ἔγγραφο.

104. Παράρτημα, πρώτο ἔγγραφο.

105. Οἱ ἐπικριτές τοῦ ἴστορικοῦ μετασχηματισμοῦ ἡ τῆς ἐπιστροφῆς στίς φίλες κατηγοροῦσαν τά μέλη τοῦ πρώτου Δ.Σ. γιά τήν ἀπουσία κανονισμοῦ.

106. Θυμίζουμε πώς ἡ σφραγίδα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ἦταν κυκλική καὶ ἔφερε στήν περιφέρειά της τόν τίτλο τοῦ σωματείου «ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΑΓΟΣ ΣΕΡΡΩΝ —ΦΙΛΙΠΠΟΣ— ΠΡΩΗΝ ΟΡΦΕΥΣ». Στό κέντρο καὶ μέσα σέ κύκλο, εἰκονίζοταν γυναικεία μορφή (ἡ Ἑλλάδα ἡ ἡ προσωποποίηση τῆς Ἐλευθερίας) νά προβάλλει, προφανῶς ἀπό τά χαλάσματα τῆς πόλης τῶν Σερρῶν, κρατώντας στεφάνη στό δεξιό της χέρι καὶ δόρυ στό ἀριστερό. Στά πόδια τῆς οἱ χρονολογίες 1912-1913, σελίδα 88.

107. Ὁ Δ. Μέλφος ἦταν πρόεδρος τῆς Συντεχνίας τῶν Καπνεργατῶν καὶ μέλος τῆς Δημογεροντίας.

108. Ὁ Νικόλαος Νικόλτσιος ἦταν μέλος τῆς Δημιογεροντίας.

109. Ὁ Μ. Σχοινᾶς ἦταν πρόεδρος τῆς Συντεχνίας τῶν Σχοινάδων.

110. Ὁ Ἀλέξανδρος Αθ. Καφταντζῆς ἦταν πρόεδρος τῆς Συντεχνίας τῶν Μανιφατουρτζήδων καὶ μέλος τῆς Λημογεροντίας.

111. Ἡ ἴστορία τοῦ πρώτου Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΟΡΦΕΑ, πού ἀπό τά δώδεκα ἰδρυτικά μέλη τοῦ ἀποχρωματινού σχεδόν ἀμέσως τά πέντε (Γ.Καφταντζῆ, Ὄρφέας, δ.π., σ. 40), ἐπαναλαμβανεται καὶ στήν περίπτωση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου.

Αύτή τή χρονιά και στό μεσοδιάστημα τῶν μηνῶν Ὁκτωβρίου-Δεκεμβρίου, πραγματοποιήθηκε νέα Γενική Συνέλευση τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου πού ἀποφάσισε τήν ἀλλαγὴ τῆς ὀνομασίας του και καθιέρωσε τή νέα σφραγίδα του πού, παρά τό κυκλικό της σχῆμα, εἶναι φιζικά διαφορετική ἀπό τήν ἀρχική. Η νέα σφραγίδα συγκεκριμένοποιεὶ τήν ταυτότητα τῶν μελῶν τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου. Στήν περιφέρειά της γράφει «ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΕΡΡΩΝ -ΦΙΛΙΠΠΟΣ- 1914», ἐνῶ στό κέντρο και μέσα σέ δύο διμόκεντρους κύκλους, ὑπάρχει τό κεφάλι τοῦ Μακεδόνα βασιλιά Φίλιππου¹¹².

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΦΙΛΙΠΠΟΣ»

Στίς 30 Μαρτίου τοῦ 1915 σέ συνεδρίαση¹¹³ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, τοῦ Προέδρου τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν και τῶν τριάντα δύο προέδρων τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης τῶν Σερρῶν¹¹⁴ ἀποφασίστηκε, μετά ἀπό διεξοδική συζήτηση, ὁ Πολιτικός Σύλλογος νά κρατήσει στίς ἐκλογές τῆς 31 Μαΐου τοῦ 1915¹¹⁵ στάση οὐδέτερη ἀπέναντι τῶν πολιτικῶν κομμάτων και νά ὑποστηρίξει «δι' ὅλων αὐτοῦ τῶν ὑλικῶν και ἡθικῶν δυνάμεων εἰς τόν ἐκλογικόν ἀγῶνα» ἀνε-

112. Β. Τζανακάρη, Εἰκονογραφημένη Ιστορία, ὁ.π., σο. 408 και 414.

113. Η συνεδρίαση ἔγινε στήν αἴθουσα τοῦ ΟΡΦΕΑ. ή περιουσία τοῦ ὅποιου εἶχε περιέλθει στόν Πολιτικό Σύλλογο. Εἶναι ἀξιο προσοχῆς τό γεγονός πώς τά μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ἀποφασίζουν γιά τή στάση τους πρὸς ἀκόμα ἀναγγελθοῦν οἱ ἐκλογές πού προκηρύχθηκαν ἀπό τόν Δ. Γούναρη στίς 18 Απριλίου τοῦ 1915.

114. Β. Τζανακάρης, Εἰκονογραφημένη Ιστορία, ὁ.π., σ. 414.

115. Μία ἀκόμη ἔνδειξη τοῦ ἐνδιαφέροντος μὲ τό ὅποιο τα μελή τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου παρακολούθουσαν τά δρώμενα στήν πολιτική οἰκημή τῆς Ἐλλάδος. ἀποτελεῖ και ἡ ἀνακοίνωση αὐτή πού προλαμψάνει γεγονότα, ἀμφοῦ ὁ Δ. Γούναρης σχημάτισε μέν κυβέρνηση στίς 24 Φεβρουαρίου τοῦ 1915 προσηγορίζει ὅμως ἐκλογές στίς 18 Απριλίου τοῦ ἴδιου ἔτους. Σ. Μαρκεζίνης, ὁ.π., σ. 329.

ξάρτητους βουλευτές πού, γιά νά ύποστηριχθούν άπό τά μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ἔπειτα, κατ' ἀρχάς, νά είναι Μακεδόνες στή καταγωγή, νά είναι πρόσωπα δραστήρια καί «δεδοκιμασμένου χαρακτῆρος» καί, κυρίως, νά ἔχουν χρηστό καί ἐθνοπρεπές παρελθόν¹¹⁶.

Ἡ ἀπόφαση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου περιελάμβανε, πέρα από τίς παραπάνω προϋποθέσεις, δέκα στόχους καί ἐπιδιώξεις πού ἔπειτα νά ἐνστερνισθοῦν οἵ ύποψήφιοι ἀνεξάρτητοι βουλευτές, προκειμένου νά ύποστηριχθούν άπό τόν πολιτικό ἐκφραστή τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων τῆς πόλης τῶν Σερρῶν, τόν Πολιτικό Σύλλογο ΦΙΛΙΠΠΟΣ.

Στήν ἀπόφαση τοῦ Συλλόγου¹¹⁷ καί τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν, πού ἔγινε εὐδύτατα γνωστή στούς Σερραίους μέ τή μορφή δημόσιας ἀνακοίνωσης, ἀναφέρονται τά ἔξῆς:

– Πρῶτο μέλημα τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου στήν Ἑθνική Ἀντιπροσωπεία πρέπει νά είναι ἡ ἐπιτάχυνση τῆς βραδύνουσας ἀνοικοδόμησης τῆς «ἀτυχοῦς ήμένης Πατρίδος».

– Δεύτερο, νά ἀλλάξει ἡ ἀμεση καί ἔμμεση φορολογία.

– Τρίτο μέλημα, νά ἰδρυθεῖ Ἀγροτική Τράπεζα στήν πόλη τῶν Σερρῶν, γιά νά ύποστηριχθοῦν οἵ ἀγρότες.

– Τέταρτο, νά ύποστηριχθεῖ τό ἐργατικό στοιχεῖο μέ δανειοδοτήσεις¹¹⁸.

– Πέμπτο, νά γίνουν τροποποιήσεις τῶν ὑπαρχόντων νομοσχεδίων, γιά νά ἐνισχυθεῖ τό ἐμπόριο τῆς πόλης.

– Ἐκτο, νά ἀξιοποιηθοῦν οἵ φυσικοί πόροι τοῦ νομοῦ.

– Ἐβδομη προτεραιότητα τῶν βουλευτῶν, πού θά ἐκλεγοῦν μέ τήν ύποστήριξη τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, είναι ἡ ἐδραίωση τῆς ἀσφάλειας στήν πόλη καί στήν ὑπαίθρῳ χώρᾳ μέ ἀναδιοργάνωση τῆς χωροφυλακῆς καί τοῦ σώματος τῆς ὀγροφυλακῆς.

– Ὁγδοη προτεραιότητα ἡ ἐπισκευή τῶν δημόσιων δρόμων πού βρίσκονται σέ ἐλεσινή κατάσταση.

– Ἐνατη προτεραιότητα, ἡ δημιουργία ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων καί δέκατη, ἡ ἀναδάσωση τῶν γύρω ἀπό τήν πόλη λόφων.

Τήν ἀνακοίνωση αὐτή τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ύπογράφουν ὁ πρόε-

116. Β. Τζανακάρη, Εἰκονογραφημένη Ιστορία, δ.π., σ. 414.

117. Κάτω ἀπό τά στοιχεῖα του ὑπαρχει σέ παρένθεση τό «πρώην Όρφεύς».

118. Τό Σεπτέμβριο τοῦ 1914 ἡ Ἑθνική Τράπεζα χορηγεῖ δάνειο στούς καπνοκαλλιεργητές τῶν Σερρῶν μετά ἀπό παρέμβαση τοῦ προέδρου τῆς συντεχνίας Δ. Μέλλφου. Ἐφημ. ΤΟ ΦΩΣ, 16 Σεπτεμβρίου 1914, ἀρ. φύλ. 193. Βασύλης Τζανακάρης, Σέρρες πορεία μέσα στό χρονο. δ.π., σ. 98.

δρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Γ. Σίμου καὶ οἱ 32 πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν τῆς πόλης.

Τί δόδήγησε τά μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου καὶ τούς ἐκπροσώπους τῆς ἐργατικῆς τάξης στήν ἀπόφασή τους νά ὑποστηρίξουν ἀνεξάρτητους βουλευτές καὶ ὅχι κάποιο πολιτικό κόμμα στίς ἐκλογές τῆς 31 Μαΐου τοῦ 1915;

Κατά τὴν ἐκτίμησή μας, δύο ἦταν οἱ αἰτίες πού προκάλεσαν ἔθνικό προβληματισμό καὶ δυσαρέσκεια, ἀπαραίτητο ὑπόστρωμα γιά τή γέννα μιᾶς τέτοιας ἀπόφασης. Πρώτη ἦταν ἡ ἀδυναμία τῆς ἡγεσίας τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, μετά τὴν οἰκειοθελὴ ἀπομάκρυνση τοῦ Ἐ.Βενιζέλου¹¹⁹, νά ἐμπνεύσει ἐνθουσιασμό καὶ ἐμπιστοσύνη καὶ δεύτερη ἡ ἀπογοήτευση τῶν ἔνθερμων πατριωτῶν τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου καὶ τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν ἀπό τά ὄσα ἡ κυβέρνηση τοῦ Δ. Γούναρη καταμαρτυροῦσε στόν Ἐ. Βενιζέλο εἰδικά γιά τό θέμα τῆς Καβάλας¹²⁰.

Σχεδόν ἔνα μήνα μετά τὴν ἀνακοίνωση τῆς 30ῆς Μαρτίου, ὁ Πολιτικός Σύλλογος μέ νέα του ἀνακοίνωση στίς 27 Ἀπριλίου τοῦ 1915 ἐνημερώνει τοὺς Σερραίους πώς ἡ ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν, τοῦ Προέδρου τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν καὶ τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ δέν ἄλλαξε καί, ὡς ἐκ τούτου, οἱ Σερραῖοι στίς προσεχεῖς ἐκλογές τῆς 31 Μαΐου 1915 πρέπει νά ὑποστηρίξουν τούς ἀνεξάρτητους βουλευτές¹²¹.

Στίς 5 Μαΐου τοῦ 1915, ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ «Πολιτικοῦ Συλλόγου ΦΙΛΙΠΠΟΣ» Δημοσθένης Μέλφος εἶναι ὁμιλητής σέ διάλεξη πού δογανώνει στήν αἴθουσα τοῦ Συλλόγου τό Διοικητικό Συμβούλιο¹²². Θέμα τῆς διάλεξης ἦταν τά «καθήκοντα καὶ τά δικαιώματα τοῦ συνταγματικοῦ πολίτη». Ἡ ὁμιλία αὐτή τοῦ Δ.Μέλφου ἦταν μιά προεκλογική ὁμιλία, ἀφοῦ αὐτός καὶ ὁ Ἰωάννης Ἀ. Οἰκονομίδης, ἀντιπρόεδρος ὁ πρωτος, μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου δεύτερος, πολιτεύονταν ὡς ἀνεξάρτητοι βουλευτές στό Νομό Σερρῶν.

Τό θέμα τῆς πολιτικῆς ὁμιλίας τοῦ Δ.Μέλφου, σέ συνδυασμό μέ τά πολιτικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς, τήν παραίτηση δηλαδή μέ βασιλικό πραξικόπημα τῆς κυβέρνησης τοῦ Ἐ. Βενιζέλου καὶ τήν ἀνάθεση σχηματισμοῦ

119. Σ. Μαρκεζίνης, ὅ.π., σ. 330.

120. Γ.Βεντήρη, ὅ.π., τ. 2, σ. 270 καὶ Σ. Μαρκεζίνη, ὅ.π., σ. 378. ὅπου δημοσιεύεται ἡ ἐπίμαχη ἐπιστολή τοῦ Ἐ. Βενιζέλου.

121. Β.Τζανακάρη, Εἰκονογραφημένη Ἰστορία, ὅ.π., σ. 408.

122. Ὁ.π., σ. 409.

νέας κυβέρνησης στόν Δ. Γούναρη, δίνει και τό στίγμα τῶν δημοκρατικῶν πεποιθήσεων πού είχαν τά μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου **ΦΙΛΙΠΠΟΣ**.

Μετά τήν παραίτηση τοῦ Ἐ. Βενιζέλου, ἡ ἀντικατάσταση τοῦ Γενικοῦ Διοικητῆ Μακεδονίας Θ.Σοφούλη ἀπό τὸν ἀπόστρατο ναύαρχο και φανατικό βασιλικό Μ. Γούδα, σήμανε και τὴ διακοπὴ τῶν προσβάσεων στήν κεντρική ἔξουσία τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου **ΦΙΛΙΠΠΟΣ**, ἐνῶ τὰ πολιτικά και στρατιωτικά γεγονότα πού ἐπακολούθησαν στήν εὐρύτερη περιοχή τῆς Μακεδονίας, ὅπως ἡ Γενική ἐπιστράτευση τοῦ Σεπτεμβρίου, ἡ παραίτηση τῆς Κυβέρνησης Βενιζέλου τὸν ἴδιο μήνα τοῦ 1915, ἡ προκήρυξη ἐκλογῶν γιά τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1915 καί, κυρίως, ἡ πτώση τοῦ Ροῦπελ τό Μάιο τοῦ 1916, βραχυκύλωσαν κάθε δραστηριότητα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου πού προσπάθησε, στὸ λίγο χρόνο τῆς δράσης του, κάτι παραπάνω ἀπό τὴ δύσκολη διαχείριση τῆς ἐπώδυνης κατάστασης πού εἶχε περιέλθει ἡ πόλη τῶν Σερρῶν μετά τήν καταστροφή τῆς.

Πάντως, και αὐτό πρέπει νά προσεχθεῖ, ἐνῶ οἱ προηγούμενες τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπές Ἀνοικοδόμησης συγκροτοῦνταν ἀπό μέλη τῆς πολυεθνικῆς και κοσμοπολίτικης κοινωνίας τῶν Σερρῶν, ὁ Πολιτικός Σύλλογος **ΦΙΛΙΠΠΟΣ** ἔνωσε ὑπό τήν ἡγεσία στελεχῶν τοῦ κάποτε ἐπαναστατικοῦ Συλλόγου **ΟΡΦΕΥΣ**, τά μεσοαστικά κοινωνικά στρώματα μέ τόν ἔντονο ἔθνικό προσανατολισμό τους.

Τά γεγονότα πού ἀκολούθησαν τήν κήρυξη τοῦ πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου εἶναι καταλυτικά γιά τό μέλλον τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου. Στίς 9/22 Αὔγουστου τοῦ 1916 ἡ VI Μεραρχία Σερρῶν, προκειμένου νά μήν ἐγκλωβιστεῖ ἀπό τοὺς Βουλγάρους, ἐγκαταλείπει τήν πόλη ἀκολουθούμενη ἀπό πλῆθος Σερραίων. Στίς 28 Αὔγουστου/ 9 Σεπτεμβρίου ὁ Βουλγαρικός στρατός μπαίνει στήν πόλη¹²³. Τό 16ο Σύνταγμα τῆς VI Μεραρχίας¹²⁴ ἐγκαταλείπει στίς 31 Αὔγουστου /13 Σεπτεμβρίου τήν πόλη τῶν Σερρῶν.

123. Μέ ψυχική συντοιβή σημειώνει τό γεγονός στό ἡμερολόγιό του, ὁ Σερραίος Νατάλης Πέτροβιτς. Ν.Πέτροβις, «Σερραίων Ὁμηρεία 1917-1918», Σερραϊκά Χρονικά τ. 6, Ἀθήνα 1973, σ. 30.

124. Τό 16ο Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Σερρῶν ὑπό τόν Ταγματάρχη Πεζικοῦ Τσιμπούκη Ἀλέξανδρο στίς 16/28 Αὔγουστου διατάχθηκε ἀπό τό Δ' Σῶμα Στρατοῦ νά ἐπιστρέψει ἀπό τό χωριό Θολός, ὅπου εἶχε στρατοπεδεύσει ἡ VI Μεραρχία κατευθυνόμενη πρός τήν Καβάλα. στήν πόλη τῶν Σερρῶν. Ἀρχηγεῖον Στρατοῦ, 'Ο Ἑλληνικός Στρατός κατά τόν Πρώτον Παγκόσμιον Πόλεμον 1914-1918, τ. A' Ἀθήνα 1958, σ. 144.

Οι Σερραῖοι γιὰ δεύτερη φορά, σέ μικρό χρονικό διάστημα, βρίσκονται ύπό Βουλγαρική κατοχή. Ο Πολιτικός Σύλλογος ΦΙΛΙΠΠΟΣ ύποχρεώνεται ἀπό τοὺς κατακτητές σέ διάλυση, ἐνῷ ὁ πρόεδρός του Γεώργιος Σίμου¹²⁵ καὶ τά μέλη του, ὅπως καὶ χιλιάδες Σερραῖοι, μεταφέρονται ώς ὅμηροι στὴ Βουλγαρία, ἀπ’ ὅπου καὶ οἱ περισσότεροι δέν ἐπέστρεψαν.

Γεώργιος Σίμου, πρόεδρος τοῦ Συλλόγου

125. Ο Κ. Ἀλεξανδρίδης στά Ἀπομνημονεύματα του διασφέει τὸ τραγικά ἡρωικό τέλος τοῦ Γ. Σίμου πού ἐκτοπίσθηκε ἀπό τοὺς Βούλγαρους στὴ Σόφια. Καθώς δέν ἀντεχε τή σκλαβιά τῶν Βουλγάρων, μιά μέρα ποι ἐργαζόταν μαζὶ μέ αλλούς Ἐλληνες στή συντήρηση τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. ἐπεσε ὥρας διερχόμενης ἀμαξοστοιχίας φωνάζοντας «Ἐτοι πεθανοντι ὦ Ἐλληνες!». (Κ. Ἀλεξανδρίδη, Ἀπομνημονεύματα, ὄ.π., σ. 13).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η πρώτη σφραγίδα του Πολιτικού Συλλόγου «Φίλιππος» (πρώην «Όρφεύς»).
Στό κέντρο ή Έλλάδα η προσωποποίηση της έλευθερίας, κρατώντας στεφάνι και
δόρυ. Κάτω ή χρονολογία: 1912-1913.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΤΟΥ «ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΣΕΡΡΩΝ» ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΤΕΧΝΙΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΡΩΤΟ

(Άρχες Σεπτεμβρίου του 1914)

Πρός τήν Αύτοῦ Έξοχότητα

Κύριον Κύριον Έ. Βενιζέλον

Πρόεδρον τῆς Σ. Έλλην. Κυβερνήσεως

Εἰς Αθήνας

Κύριε Πρόεδρε

Δέν διαλανθάνει ἡμᾶς τό εἰτάκτως κρίσμον τοῦ ἔθνους ὅλοκλήρου
καὶ τό πολυάσχολον τῶν ιθυνόντων τάς αὐτοῦ ἴδιαιτέρως. Οὐδέ λεπτόν δ'

ἐκ τοῦ πολυτίμου νῦν χρόνου θά ύπεκλέπταμεν ἐάν δέν ώρμώμεθα ἐκ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἡ εἰς ὁ σημεῖον περιέστη κατάστασις τῆς πόλεως ἡμῶν, ἐάν ἀμέσως φραγμός διά νόμου δέν τεθῇ, ἡμᾶς μὲν εἰς νέους αὐτόχθονες πρόσφυγας θά καταντήσῃ, εἰς δέ τὴν πατρικήν ἡμῶν Σεβαστήν Κυβέρνησην πλείονα πράγματα θά παράσχῃ.

Γνωστόν ὑμῖν τυγχάνει, Ἐξοχώτατε, ὅτι ἡ ἐκ τῆς βανδάλου πυρπολήσεως ὑπό τῶν Βουλγάρων ἀποτέφρωσις τῶν Ἑλληνικῶν συνοικιῶν τῆς πόλεως ἡμῶν ἔξηνάγκασεν ἡμᾶς ἀστέγους καὶ γυμνητεύοντας ἀποστέργοντας δέ ἀντί παντός ἄλλου τὸν ἐλεύθερον πλέον καταστάν πάτριον καὶ ἰερόν ἔδαφος νά ἐγκαταλείψωμεν καὶ τάς τῶν μουσουλμάνων συμπολιτῶν ἡμῶν οἰκίας καίτοι σαθράς καὶ ἀκαταλλήλους καὶ ἀνθυγειενάς τάς πλείστας ἀντί ὑπερόγκων τιμῶν νά ἐνοικιάσωμεν.

Ἄξ μήν θεωρηθῶμεν, παρακαλοῦμεν, περιαυτολογοῦντες ἐάν παροησία ὅμιλογήσωμεν ὅτι ὑπό τήν θεάν ἐλευθερίαν εἰς τό φύλεργον ἡμῶν βασισθέντες προέβημεν εἰς ἐνοικιάσεις δυσαναλόγους πρός τά κεφάλαια καὶ τάς πιστώσεις ἡμῶν, ἀκόμη ἐντρεπόμενοι τόν χαρακτηρισμόν τῶν μευψιμοίων καὶ μή θέλοντες νά παράσχωμεν πράγματα εἰς τήν Σεβαστήν Κυβέρνησην, οὐδέ τήν δώσωμεν λαβήν παραπόνων κατά τῶν ἀλλοεθνῶν συμπολιτῶν ἡμῶν, ἐφαρμοσθέντος πάνυ ἀδίκως δι’ ἡμᾶς τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως.

Τύχη ἀγαθῆ ἡ κατά τό διαρρεῦσαν ἔτος στρατιωτική κίνησις καὶ ἡ εἰς τιμάς ἵκανοποιητικάς πώλησις τῆς καλῆς παραγωγῆς τῶν καπνῶν ἀφ’ ἐνός καὶ ἡ ἀκάματος ἡμῶν ἐργασία ἀφ ἑτέρου συνετέλεσαν εἰς τό νά ἀνταποκριθῶμεν εἰς τάς παραλόγους ἀξιώσεις τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν μουσουλμάνων, οἵτινες ἐνοικιάσαντες τάς σαθράς καὶ ἴδιορρύθμους οἰκοδομάς εἰς τιμάς ἐγγιζούσας τήν πραγματικήν αὐτῶν πρός ἔξωντην ἀξίαν ἔκριναν συμφερότερον λαμβάνοντες τό ἐτήσιον ἐνοίκιον ἐπί προπληρωμῆ, ὅπως ἐν ἀνέσει τούς ἐν ἴδρυτι τοῦ προσώπου ἡμῶν πόρους σπαταλήσωσιν, τούς δέ ἀτυχεῖς ἡμῶν ἐκεῖ ὅμιγενεῖς δι’ ἄλλων αὐθαρεσιῶν ἔξοντώσωσιν.

Ἡδη μεταβαλόντες εἰς τιμάριον τήν ἀτυχῆ ἡμῶν πόλιν, ἡμᾶς δέ τούς κατοίκους ὡς δουλοπαροίκους καὶ ἀνδράποδα θεωροῦντες, ἐπανέκαμψαν οἱ πλεῖστοι μέ τάς ἀντάς ὡς καὶ πέρυσι καὶ πλείονας ἀξιώσεις προβαίνοντες μάλιστα αὐθημερόν δικαστικῶς καὶ εἰς τά ἔσχατα.

Ἡ κατάστασις αὐτή, Ἐξοχώτατε, παρακαλοῦμεν θερμῶς νά ληφθῇ ὑπ’ ὅψιν ὑπό τῆς Σεβαστῆς ἡμῶν Κυβερνήσεως καὶ τῆς συνεδριαζούσης ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας καὶ ἐν τῇ διακρινούσῃ Αὐτήν πατρική μερίμνῃ καὶ φιλοστοργίᾳ διά νόμου θέση φραγμόν εἰς τάς ὑπέρ πάντα τά ἀνθρώπινα ὑπερβασίας τῶν μουσουλμάνων, θεσπίσῃ δέ διά νόμου ὕσαύτως τήν ἀναστολήν ἐπί τριετίαν (ὅπότε ἐλπίζομεν νά ἐπιτευχθῇ ἡ ἀνοικοδόμησις

τῆς ἀτυχοῦς ἡμῶν πατρίδος) τοῦ περὶ ἔξωσεως νόμου εἰδικῶς διά τὴν πόλιν ἡμῶν ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς κατά δέκα ἐπὶ τοῖς ἑκατόν ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν οἰκοδομῶν τῆς ἐμφανιομένης ἐν τοῖς περισσοτερούσιν ἐπισήμοις κτηματολογίαις τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

Πεποιθαμεν. Ἐξοχώτατε, ὅτι θά σπεύσῃ ἀρωγός ἡ πατρική ὑμῶν μέριμνα καὶ δέν θά θελήσῃ ἐν ἀπογνώσει νά περιέλθῃ ὁ ἀτυχής λαός τῶν Σερρῶν καὶ εἰς νέους πρόσφυγας αὐτόχθονας νά μεταβληθῇ.

Ἐγγνωμονοῦντες ἐς ἀεί καὶ εὐπειθέστατα διατελοῦντες Σέρραι τῇ...
Σεπτεμβρίου 1914

Ἄκολουθοιν οἱ ὑπογραφές τῶν προέδρων τῶν Συντεχνιῶν Σερρῶν.

(Τό ἔγγραφο παραπέμφθηκε ἀπό τὸν Πρόεδρο τοῦ Υπουργικοῦ Συμβουλίου στὶς 24 Σεπτεμβρίου τοῦ 1914 πρός τὸ Γενικό Διοικητή Μακεδονίας πού τὸ παρέλαβε στὶς 29 Σεπτεμβρίου τοῦ 1914).

ΕΓΓΡΑΦΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Ἄριθ. Πρωτ. 47932/48648

Ἐν Θεσσαλονίκῃ

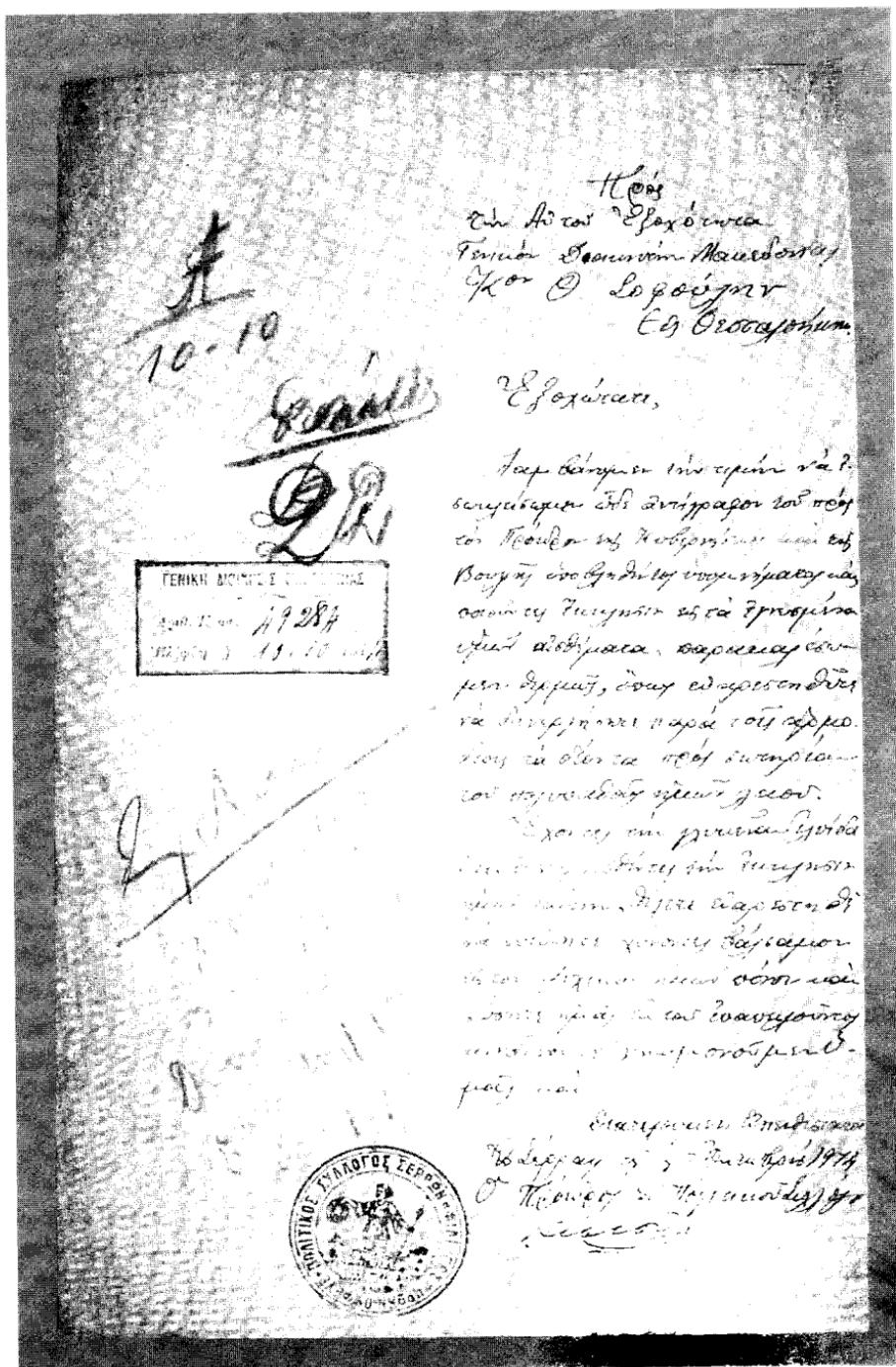
Τῇ 7 Οκτωβρίου 1914

Ύπουργεῖον Δικαιοσύνης

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νά διαβιβάσωμεν συνημμένως τηλεγράφημα τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Συντεχνίας Σερρῶν ώς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 4181 ἀναφοράν τοῦ Νομάρχου δι' ἣς διαβιβάζει ὑπόμνημα τοῦ αὐτοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου πρός τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀναστολῆς τοῦ νόμου περὶ ἔξωσεων ἐν τῇ πόλει τῶν Σερρῶν καὶ νά παρακαλέσωμεν ὅπως ἐκτιμῶντες δεόντως τάς συνθήκας ὑφ' ἃς σήμερον διατελεῖ ἡ πόλις τῶν Σερρῶν προέλθητε εἰς τὴν ἐνδεικνυομένην ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐνέργειαν.

Ο Γενικός Διοικητής

(Τό ἔγγραφο ὑπογράφη τηκε ἀπό τὸν Θ. Σοφούλη στὶς 8/10/1914)

ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΡΙΤΟ

Σέρραι 8 Όκτωβρίου 1914

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Άριθ. Πρωτ. 49284

Έληφθη τῇ 10-10-1914

Πρός τήν Αύτοῦ Ἐξοχότητα
Γενικόν Διοικητήν Μακεδονίας
Κ.Θ. Σοφούλην
Εἰς Θεσσαλονίκην

Ἐξοχώτατε

Λαμβάνομεν τήν τιμήν νά ἐσωκλείσωμεν ὅδε ἀντίγραφον τοῦ πρός τόν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλῆς ὑποβληθέντος ὑπομνήματος καὶ ποιοῦντες ἔκκλησιν εἰς τάς ἐγνωσμένα ἡμῶν αἰσθήματα παρακαλέσωμεν θεομῶς ὅπως εὐαρεστηθῆτε νά διενεργήσετε παρά τοῖς ἀρμοδίοις τά δέοντα πρός σωτηρίαν τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν λαοῦ. Ἐχοντες τήν γλυκεῖαν ἐλπίδα ὅτι ἐνστερνισθέντες τήν ἔκκλησιν ἡμῶν ταύτην θέλετε εὐαρεστηθεῖ νά σπεύσετε χύνοντες βάλσαμον εἰς τόν ψυχικόν ἡμῶν πόνον καὶ σώσητε ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐπαπειλοῦντος κινδύνου εὐγνωμονοῦμεν ἡμᾶς καὶ διατελοῦμεν εὐπειθέστατοι.

Ἐν Σέρραις τῇ 8 Όκτωβρίου 1914

Ο Πρόεδρος τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου

Γ. Σίμου

(Στό ἔγγραφο αὐτό ὁ Θ. Σοφούλης σημειώνει: Σχετικά ἔχομεν στεῖλη στόν Υπουργό Δικαιοσύνης τήν τετάρτην ἀναφοράν).

ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ἐν Σέρραις, 10 Όκτωβρίου 1914

Γενική Διοίκησις Μακεδονίας

Ἐξοχώτατε

Εἶναι γνωστή εἰς τήν ὑμετέραν Ἐξοχότητα ἡ καταστροφή καὶ ἡ ἐρείπωσις τήν ὁποίαν ὑπέστησαν αἱ Σέρραι κατά τόν τελευταῖον Ἑλληνοβουλγαρικόν πόλεμον συνεπεία τῆς ὁποίας ἡ ώραία ἡμῶν πόλις ἀνθοῦσα ἄλλοτε ἐν Μακεδονίᾳ διά τήν εὐδαιμονίαν της καὶ τό ἐν ἀκμῇ ἐμπόριον της μεταβλήθη ἐν μιᾷ στιγμῇ εἰς σωρόν ἀμορφον ἐρειπίων κινούντων τήν ἀγανάκτησιν καὶ τήν φρίκην καὶ τῆς μᾶλλον ἀδυσωπήτου ψυχῆς.

Αλλά και πρό της άποτεφρώσεως της ήμετέρας πόλεως αἱ ἐνταῦθα ἐγκατεστημέναι τότε Βουλγαρικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ ἐλεηλάτησαν καὶ διήρπασαν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἐμπορευμάτων ήμῶν διά τῆς εὐσχήμου μεθόδου τῶν ἀναγκαστικῶν ἐπιτάξεων, δι' ὧν κατόρθωσαν νά ἀφαιρέσωσιν ἐκ τῶν ἐμπορικῶν ήμῶν καταστημάτων εἰς μεγάλας ποσότητας ἐμπορεύματα καὶ ἵδια ἀποικιακά εἴδη ἀντί ἀποδείξεων τάς ὁποίας ἔχοοήγουν ήμīν ὅπως πληρωθῶμεν δῆθεν παρά τοῦ Βουλγαρικοῦ δημοσίου τὴν ἀξία των. Ἔως οὖν ἐπῆλθεν ἡ γενική πυρπόλησις τῆς πόλεως ἥτις συνεπλήρωσεν ἀγρίως τὴν πλήρη ἔξοντωσιν καὶ καταστροφήν μας.

Αλλ' ἐνῶ εἶναι νωπῇ ἀκόμη εἰς τάς ψυχάς ήμῶν ἡ ὀδυνηρά καὶ ἀπαισία ἐντύπωσις τῶν ἀνεπανορθώτων συμφορῶν μας νέοι φόβοι ἔρχονται ἐπί τῇ ἐπικειμένῃ ἀρσει τοῦ δικαιοστασίου νά συνταράξωσι, καὶ συγκλονίσωσιν τάς ψυχάς ήμῶν, διότι πάντες εἴμεθα ὄφειλέται ἐμπορικῶν χρεῶν πρός διαφόρους ἐμπορικούς οίκους τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλας ἐμπορικάς Τραπέζας, τάς ὁποίας ἀδυνατοῦμεν σήμερον ἀπολύτως νά πληρώσωμεν εἰς τοὺς πιστωτάς μας, οἵτινες εἶναι ἔτοιμοι νά ἀρχίσωσιν ἀμέσως καὶ ἀθρόως τάς καθ' ήμῶν καταδιώξεις διά τὴν ἀναγκαστικήν εἰσπραξιν τῶν ὄφειλῶν μας συμπληροῦντες τὴν πλήρη ἔξοντωσιν καὶ τὸν οἰκονομικὸν ήμῶν θάνατον.

Εἰς τὴν δυσχερή ταύτην καὶ ἐκτάκτως δεινήν θέσιν εὑρισκόμενοι ἀπευθυνόμεθα πρός τὴν ὄμετέραν ἔξοχότητα συγχρόνως δέ τὴν Σεβαστήν Κυρβέροντισιν καὶ πρός τὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς Μεγάλης ήμῶν Πατριόδος καὶ αὐτοῦμεν ὅπως ἐπιτραπῇ ήμīν νά πληρώσωμεν τά παλαιάς ὄφειλάς μας τάς ὁποίας ἔχομεν συνομολογήση πρό τῆς καταστροφῆς καὶ ἐρειπώσεώς μας μετά προθεσμίαν οὐχὶ ἐλάσσονα τῆς ὄκταετίας ἀπό σήμερον κατά τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας νά παύσουν συγχρόνως νά ὕστιν τοκοφόροι αἱ ὑποχρεώσεις μας, διότι περισυλλεγόμενοι οἰκονομικῶς ἐν τῷ μεταξύ θά ἡδυνάμεθα ἴσως δλιγότερον ἐπωδύνως νά πληρώσωμεν τάς παλαιάς ὑποχρεώσεις μας διά νά μή ὑποστῶμεν ἀμέσως τοῦ βεβαίου καὶ ἀσφαλοῦς οἰκονομικοῦ θανάτου τὸν ὁποῖον ἐπιφυλάσσει ήμīν ἡ ἀθρόα καὶ ἀσπλαχνοῖς καταναγκαστική εἰσπραξις αὐτή.

Διὰ τῆς παροχῆς τοιούτου εὐεργετήματος οὐ μόνον δέν θίγονται τά συμφέροντα τῶν πιστωτῶν μας ἀλλά τούναντίον ἀσφαλέστερον περιφρονοῦνται καὶ προστατεύονται, διότι ἐν ᾧ διά τῆς σήμερον ἐνεργούμενης τυχόν ἀναγκαστικῆς καταδιώξεώς μας δέν θά δυνηθῶσιν οὗτοι νά εἰσπράξωσιν οὐδέ λεπτόν ἐκ τῶν ὄφειλομένων, τούναντίον διά τῆς ἐπί πενταετίαν ἀναστολῆς τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν θά καταστῇ ἐφικτή ἡ δλοκίηρωτική εἰσπραξις αὐτῶν, διότι ἐμπορεύμενοι κατά τὸν ἐν τῷ μεταξύ χρόνον τὸ μικρόν ξένον κεφάλαιον, ὅπερ ἐπιστρέθημεν μετά τὴν καταστροφήν μας καὶ ἔχομεν σήμερον εἰς τά προσχειρως ἐπί τῶν ἐρειπίων ἀνε-

γερθέντα μικρά ξύλινα έμπορικά παραπήγματά μας θά κατορθώσωμεν νά αινέήσωμεν τοῦτο καί νά εύρούνωμεν δι' αὐτοῦ τάς έμπορικάς μας ἐργασίας οὕτως ὥστε μετά τό πέρας τῆς πενταετίας θά ἔχομεν περιουσίαν ἐξ ἣς θά ἐδυνάμεθα νά πληρώσωμεν ἀκινδύνως τάς ὁφειλάς μας.

Ούδέ πρόκειται ἡ ζητούμενη ἀναστολή νά ἐπεκταθῇ ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς χώρας ἀλλά θά ίσχύσῃ μόνο διά τήν ἐρειπωθεῖσαν πόλιν τῶν Σερρῶν. ἐφαρμοζομένη εἰδικῶς ὑπέρ τῶν ἐμπόρων αὐτῆς οἵτινες ἐκτός τῆς γενικῆς καταστροφῆς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν τήν δόπιαν ἐν Ἰσφ βαθμῷ ὑπέστησαν μετά τῶν λοιπῶν συμπολιτῶν των, ὑπέστησαν προσθέτως καί τήν διαρπαγήν καὶ πυρπόλησιν τῶν ἐμπορικῶν αὐτῶν καταστημάτων ἄτινα ἥσαν πλήρῃ ἐμπορευμάτων ἐκ κεφαλαίων προερχομένων ἐκ πιστώσεων καί ἐξ ἴδιων αὐτῶν χορημάτων, μεταβληθέντα εἰς τέφραν ἐξ ὀλιγόφρον χρονικόν διάστημα.

Ἄλλ· ἀσχέτως πρός τά ἀνωτέρω οἱ πιστωταί ἡμῶν καθ' ὃν ζητοῦμεν τήν ἀναστολήν τῆς εἰσπράξεως τῶν παλαιῶν πιστώσεών των εἶναι κατά τό πλείστον ἐμποροὶ Θεσσαλονίκης διατηροῦντες μεγάλα ἐμπορικά καταστήματα, οἵτινες οὐ μόνον δέν ἐδοκίμασαν τάς συμφροδάς τῶν πολέμων, ὑπό τῶν δόπιων συνεκλονίσθησαν καί συνεταράχθησαν πάντες οἱ λοιποί ἐμπορικοί τόποι τοῦ κράτους, ἀλλά τούναντίον ηὗξησαν καί ἐπεξέτειναν τάς πελατείας καί ἐμπορικάς αὐτῶν ἐργασίας συνεπείᾳ ἵδιᾳ τῆς συγκεντρώσεως ἐν τῇ πόλει τῆς Θεσσαλονίκης ὅλων σχεδόν τῶν στρατιωτικῶν ἡμῶν δυνάμεων τάς δόπιας ἐπηκολούθησαν ἀθρόαι μεταβιβάσεις ἐπισκεπτῶν καί ἐμπόρων ἐκ τοῦ παλαιοῦ βασιλείου εἰς τήν μεγάλην τῆς μακεδονικῆς χώρας πρωτεύουσαν.

Διότι ἔαν εἰς τήν ἀδελφήν Κορήτην ὑποστᾶσαν οὐχί μείζονος καταστροφάς παρεσχέθη ἀναντιλέκτως παρά τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν τό εἰρημένον εὐεργέτημα, πολλοῦ μᾶλλον δικαιότερον καί φιλανθρωπότερον εἶναι νά χορηγηθῇ τοῦτο καί εἰς ἡμᾶς οἵτινες καί δεινοτέρας καταστροφάς ὑπέστημεν καί ἀγρίως διά τῶν ἐπιτάξεων ὑπό τῶν βουλγαρικῶν ἀρχῶν ἐλειγλατήθημεν.

Ἡ παροχή, Ἐξοχώτατε, τοῦ αἰτουμένου εὐεργετήματος εἰς ἐμπόρους τιμιώτατα καί ἔθνοφελέστατα ἀνέκαθεν ἐργασθέντας ἀπό τούς δόπιους ὅ τελευταῖς πόλεμος ἀφήρεσε καί τήν ἑστάτην ἱκμάδα τῆς ζωῆς εἶναι πράξις ὑψίστης φιλανθρωπίας καί κατανοοῦσα τό δίκαιον τῆς παρούσης αἰτήσεως ἡμῶν θέλει εὐαρεστηθεῖ ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτῆς ὑπέρ τῆς ἀναξιοπαθούσης πόλεως ἡμῶν πατρικῷ ἐνδιαφέροντι νά ἐνεργήσῃ δεόντως παρά τῇ Σεβαστῇ Κυβερνήσει πρός ἐπιτιχιαν αὐτῆς.

Οἱ εὐπειθέστατοι ἐμποροὶ Σερρῶν
Πέτρος καί Ἰωάννης Καράμπελιας
Θωμᾶς N. Καμβουσιώρας

ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ἐν Σέρραις 16 Ὁκτωβρίου 1914

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἄρθμ. Πρωτ. 50497

Ἐλήφθη τῇ 18-10-1914

Προς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα
Γενικὸν Διοικητήν Μακεδονίας
Κ. κ. Θ. Σοφούλην

Θεσμαὶ ονίκη

Ἐξοχότατε

Οἱ ἔμποροι ἡμῶν συμπολῖται διά μακροῦ ὑπομνήματος τὴν οἰκτράν
δότως κατάστασιν αὐτῶν, εἰς ἥν περιῆλθον μετά τὴν κατερείπωσιν καὶ κατα-
στροφὴν τῆς ἀτυχοῦς ἡμῶν πόλεως ἐκθέτουν εἰς τόν κ. Πρόσεδρον τοῦ
Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου παρ' οὐ τὴν ἀμεσον πατρικήν ἀντίληψιν αἴτοινται
καὶ ἐπίτελονται.

Οἱ ήμετεροις Σύλλογοις καθῆκον του ἰερόν θεωρεῖ συνδέων τὴν θερμο-
τεραν του παράκλησιν μετά τῆς τῶν ἐμπόρων συμπολιτῶν ἡμῶν, τὴν ὑμε-
τεραν πατρικήν μέριμναν νά ἐπικαλεσθῇ, ὅπως ἐν τῇ διακονιούσῃ Αὐτήν
εὐθυδικίᾳ ἐντερνισθῇ τά δίκαια παράπονα αὐτῶν καὶ ἐνεργήσῃ ὅπως
Αὕτη ἐγκρίνει τελεσφορώτερον.

Πεποίθαμεν ὅτι οἱ ἀτυχεῖς ἡμῶν συμπολῖται ἔμποροι ἀναξιοπαθοῦντες
δεν θά περιέλθωσιν εἰς ἀπόγνωσιν συρόμενοι εἰς τάς φυλακάς ὡς δόλιοι
χρεοκόποι, θανατουμένης οὕτω καὶ τῆς μικρᾶς ὑπολειφθείσης ζωῆς τῆς
πόλεως ἡμῶν.

Ἐπί τῇ σταθερᾷ ταύτῃ ἐλπίδι διατελοῦμεν εὐγνωμονοῦντες ἐς ἀεί¹
Ἐπειθέστατοι

Τό Διοικητικόν Συμβούλιον τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου Σερρῶν.
(ἀκολουθοῦν οἱ ὑπογραφές ἐπτά μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου)

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΚΤΟ

Συνελθόντες σήμερον 13η Ὁκτωβρίου 1914 οἱ κάτωθι ὑπογραφαμένοι
πρόσεδροι τῶν ἐν Σέρραις Συντεχνῶν εἰς τό ἐνταῦθα κατάστημα τοῦ Πολι-
τικοῦ Συλλόγου τῆς πόλεως μας καὶ λαβόντες γνῶσιν τοῦ ἐπο τῶν ἐμπό-
ρων συμπολιτῶν μας συνταχθέντος ὑπομνήματος προς τὴν Σεβαστήν
Βουλήν, ἀναγνωρίζομεν τό δίκαιον τῆς ἐν τῷ ὑπομνήματι αἰτήσεως καὶ

ἀμεσώτατα ἐνδιαφερόμενοι συνενοῦμεν τήν θερμήν ἡμῶν παράκλησιν πρός τήν Σεβαστήν Βουλήν καί τήν Σεβαστήν Κυβέρνησιν, ὅπως τελεσφορήσῃ αὗτη.

Οἱ πρόεδροι τῶν Συντεχνιῶν
(ἀκολουθοῦν 31 ὑπογραφές)

’Ακριβές ἀντίγραφον

Ἐν Σέρραις τῇ 17ῃ Ὁκτωβρίου 1914

’Ο Δήμαρχος Σερρῶν
Μεχμέτ ’Ακιήλ Βέης